

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องและได้นำเสนอตามลำดับดังต่อไปนี้

1. นักเรียนที่มีความต้องการพิเศษด้านการอ่านและเขียน
2. ทฤษฎีและจิตวิทยาการเรียนรู้
3. หลักการสอนการอ่านและการเขียน
4. เอกสารเกี่ยวกับแบบฝึกเสริมทักษะ
5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

นักเรียนที่มีความต้องการพิเศษด้านการอ่านและเขียน

ความหมาย

นักเรียนที่มีความต้องการพิเศษด้านการอ่านและเขียน หมายถึง นักเรียนที่มีความสามารถในการอ่านและเขียนช้ากว่านักเรียนปกติในชั้นเรียนเดียวกัน และมีผลการทดสอบการอ่านและการเขียนภาษาไทยต่ำกว่าร้อยละ 20 ของจำนวนคำในบัญชีคำพื้นฐานในแต่ละระดับชั้น

สันสนีย์ ฉัตรคุปต์ (2543, หน้า 3) กล่าวว่าคำจำกัดความของความบกพร่องทางการเรียนรู้ หรือ แอลดี (Learning Disabilities-LD) เป็นความบกพร่องในกระบวนการทางจิตวิทยาขั้นพื้นฐานอย่างใดอย่างหนึ่งหรือมากกว่าที่เกี่ยวข้องกับการทำความเข้าใจ หรือเกี่ยวข้องกับการใช้ภาษา ไม่ว่าจะเป็นเป็นภาษาพูด หรือภาษาเขียน ซึ่งอาจแสดงออกมาทางความสามารถที่ไม่สมบูรณ์ในการฟัง การคิด การอ่าน การเขียน การสะกดคำ หรือการคำนวณทางคณิตศาสตร์

ศรียา นิยมธรรม (2546, หน้า 6) ได้ให้ความหมายของเด็กที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้ว่าเป็นเด็กที่มีความบกพร่องเกี่ยวกับกระบวนการทางจิตวิทยาทำให้เด็กมีปัญหาการเรียนรู้ด้านต่างๆ คือ การอ่าน การเขียน การฟัง การคิด หรือการคำนวณ

สรุปได้ว่า นักเรียนที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้ หมายถึง นักเรียนที่มีความผิดปกติทางด้านกระบวนการทางจิตวิทยา ที่ส่งผลให้มีปัญหาในด้านการใช้ภาษาทั้งด้านการฟัง การพูด การอ่าน การเขียน การสะกดคำและการคิดคำนวณ

ประเภทของนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษด้านการอ่านและเขียน

นักการศึกษาหลายท่านได้แบ่งประเภทของนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษด้านการอ่านและเขียนไว้ดังนี้

ผดุง อารยะวิญญู (2542, หน้า 23-33) ได้จำแนกประเภทต่าง ๆ ตามลักษณะของปัญหาในการอ่านและเขียนของนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษด้านการอ่านและเขียนไว้ดังนี้ ความบกพร่องของการฟังและการพูด ความบกพร่องทางการอ่าน ความบกพร่องทางการเขียน ความบกพร่องทางคณิตศาสตร์ ความบกพร่องทางขบวนการคิด และ ความบกพร่องด้านอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ซึ่งสรุปได้ว่า ความบกพร่องทางการเรียนรู้มีหลายประเภท ได้แก่ ความบกพร่องด้านการอ่าน การเขียน การสะกดคำ ทักษะการคิดคำนวณและด้านอื่น ๆ รวมกันด้วย

รัตนา แพงจันทร์ (2541, หน้า 15-16) กล่าวว่าเด็กที่มีปัญหาในการใช้ภาษา ทั้งการฟัง การอ่าน การพูด การเขียน และการสะกดคำ หรือ การคำนวณตลอดจนปัญหาในเรื่องการเคลื่อนไหว การรับรู้ อารมณ์ พฤติกรรม โดยไม่ได้เกิดจากความบกพร่องทางสติปัญญา บกพร่องทางประสาทสัมผัส ปัญหาทางพฤติกรรม หรือมีความแตกต่างทางวัฒนธรรม ซึ่งปัญหาเหล่านี้จะส่งผลกระทบต่อการเรียนรู้ของเด็ก ทำให้เด็กไม่สามารถเรียนหนังสือโดยใช้วิธีเดียวกับเด็กปกติได้ จำเป็นต้องให้บริการทางการศึกษาที่แตกต่างไปจากเด็กปกติ หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า การศึกษาพิเศษ

วาริ ธีระจิตร (2545, หน้า 141) กล่าวถึง เด็กที่มีปัญหาการรับฟัง การคิด การพูด การอ่าน การเขียน การสะกด หรือการคิดคำนวณ ความผิดปกติเหล่านี้อาจรวมเอาสภาพความบกพร่องในการรับรู้ สมรรถภาพของเด็กจะอยู่ในระดับเกณฑ์ปกติ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของเด็กเหล่านี้จะต่ำกว่าระดับความสามารถทางสมอง จำเป็นจะต้องได้รับการศึกษาพิเศษ

จากที่กล่าวมาข้างต้น สามารถสรุปได้ว่า เด็กที่มีความยากลำบากในการสื่อความหมาย และในการเรียนรู้สิ่งต่างๆ รวมทั้งมีปัญหาทางด้านการฟัง การคิด การพูด การอ่าน การเขียน ซึ่งปัญหาเหล่านี้ ไม่ได้เกิดจากความบกพร่องทางด้านการเห็น ความบกพร่องทางด้านการได้ยิน ความบกพร่องทางด้านสติปัญญา หรืออาจมีสาเหตุความแตกต่างทางวัฒนธรรม ทำให้มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำเมื่อเทียบกับระดับเชาวน์ปัญญา (IQ) จึงต้องได้รับการช่วยเหลือในการพัฒนาให้สามารถอ่าน เขียน เรียนรู้ได้ตามศักยภาพที่แท้จริงของเด็ก

ลักษณะของนักเรียนที่มีปัญหาในการอ่านและเขียน

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน (2538, หน้า 29-32) สรุปไว้ดังนี้

1. ปัญหาด้านการอ่าน เด็กที่มีปัญหาด้านการอ่านจะไม่สามารถอ่านหนังสือได้เท่ากับระดับของเด็กในชั้นเรียนเดียวกัน แม้ว่าจะพยายามช่วยเหลือในเรื่องความจำเป็นพิเศษแล้ว ซึ่งอาจ

เป็นผลมาจากความบกพร่องทางการมองเห็นหรือการได้ยิน พฤติกรรมการอ่านที่ไม่เหมาะสมจึงปรากฏลักษณะอย่างใดอย่างหนึ่งหรือหลายอย่าง ดังนี้

- 1.1 การเคลื่อนไหวร่างกายที่แสดงอาการเครียด เช่น อารมณ์เสีย หน้านอง
- 1.2 อ่านหลงบรรทัด อ่านซ้ำคำ
- 1.3 อ่านตกหล่น อ่านเพิ่มคำ หาคำมาแทนที่หรืออ่านกลับคำ
- 1.4 อ่านเรียงลำดับคำผิด สับสนตำแหน่ง ประธาน กริยา กรรม
- 1.5 อ่านสับสนระหว่างอักษรหรือคำที่คล้ายคลึงกัน
- 1.6 อ่านซ้ำและตะกุกตะกัก
- 1.7 อ่านด้วยความลังเลไม่แน่ใจ
- 1.8 อ่านเอาเรื่องไม่ได้
- 1.9 บอกลำดับเรื่องราวไม่ได้
- 1.10 จำประเด็นสำคัญของเรื่องราวไม่ได้ (อ่านได้แต่อธิบายไม่ได้)
- 1.11 แยกเสียงสระสั้น-ยาวไม่ได้

2. ปัญหาด้านการเขียน เด็กที่มีปัญหาด้านการเขียนอาจมีสาเหตุมาจากความบกพร่องใน 3 ลักษณะ คือ การประสานสัมพันธ์ระหว่างกล้ามเนื้อมือและสายตาไม่ดี จึงทำให้เด็กลอกตัวอักษร และตัวเลขไม่ถูก ความบกพร่องของการจำสิ่งที่มองเห็น จึงทำให้เด็กจำคำที่เห็นไม่ได้ และความบกพร่องในการทำความเข้าใจกฎเกณฑ์และความสัมพันธ์ระหว่างล้อยคำในประโยค จึงทำให้มีปัญหาในการรวบรวมหรือจัดระบบความคิดเพื่อสื่อสารออกมาโดยการเขียนไม่ได้

เด็กที่มีปัญหาในการเขียนจะมีพฤติกรรมปรากฏอย่างใดอย่างหนึ่ง หรือหลายอย่างดังนี้

- 2.1 เขียนตัวอักษรผิดทิศทาง กลับซ้าย-ขวา หน้า-หลัง บน-ล่าง
- 2.2 เว้นระยะตัวอักษรหรือคำไม่ถูกต้อง
- 2.3 เขียนหนังสือไม่เป็นตัว
- 2.4 เขียนหนังสือรูปร่างไม่สม่ำเสมอ
- 2.5 เขียนหนังสือแบบที่ปรากฏในกระจกเงา
- 2.6 เขียนตัวอักษรหลายแบบปะปนกัน
- 2.7 จำทักษะพื้นฐานการเขียนไม่ได้

3. ปัญหาด้านการสะกดคำ เด็กที่มีปัญหาด้านการสะกดคำมักมีพฤติกรรมปรากฏอย่างใดอย่างหนึ่งหรือหลายอย่างดังนี้

- 3.1 เรียงตัวอักษรในคำผิด
- 3.2 สลับตัวอักษรและคำ
- 3.3 มีปัญหาในการเชื่อมโยงเสียงที่ถูกต้องกับตัวอักษร

3.4 สะกดข้ามตัวอักษรหลายตัว

3.5 สร้างการสะกดคำแบบใหม่ของตัวเอง

เบญจพร ปัญญาข (2543, หน้า 5-9) ได้แบ่งลักษณะความบกพร่องออกเป็น 4 ลักษณะ ได้แก่ ความบกพร่องด้านการเขียนสะกดคำ ด้านการอ่าน ด้านการคำนวณและเหตุผลเชิงคณิตศาสตร์และด้านปัญหาทางพฤติกรรมหรืออารมณ์ ซึ่งผู้ศึกษาได้เลือกนำเสนอเฉพาะความบกพร่องด้านการเขียนสะกดคำ และด้านการอ่าน ดังนี้

ความบกพร่องด้านการเขียนสะกดคำ ได้จะแสดงลักษณะต่างๆ ดังนี้

1. การเขียนพยัญชนะ เขียนเป็นเส้นวนๆ ไม่รู้ว่ามีวนหัวเข้าหรือออก จึงจืดวนๆ ซ้ำๆ
2. เรียงลำดับอักษรผิด เช่น สถิติ เป็น สติติ
3. เขียนพยัญชนะต้นสลับกัน เช่น ม – น, ก – ค, ด – ค, b – d, p – q, 6 – 9
4. เขียนพยัญชนะ ก – ฮ ไม่ได้ แต่บอกให้เขียนเป็นตัวๆ ได้
5. เขียนคำตามตัวสะกด เช่น บอริกัน(บริการ)
6. สะกดผิด โดยเฉพาะคำพ้องเสียง คำสะกดแม่เดียวกัน ตัวการันต์ เช่น อันตลาย (อันตราย) บดบาด(บทบาท) แพด (แพทย์) เป็นต้น
7. เขียนหนังสือลอกใจทึบจากกระดานดำเพราะกลัวสะกดผิด
8. เขียนไม่ตรงบรรทัด เขียนต่ำหรือเหนือเส้น ขนาดตัวอักษรไม่เท่ากัน ไม่เว้นขอบ ไม่เว้นช่องไฟ
9. จับปากกาหรือดินสอแน่นมาก
10. ลบบ่อยมาก เขียนทับคำเดิมหลายครั้ง เขียนหนังสือตัวโต

ความบกพร่องด้านการอ่าน มีลักษณะ ดังนี้

1. อ่านช้ามีความยากลำบากในการอ่าน เช่น อ่านคำต่อคำ ต้องสะกดคำจึงจะอ่านได้
2. อ่านออกเสียงไม่ชัดเจน
3. ไม่ระมัดระวังในการอ่าน จะเดาคำจากอักษรตัวแรก เช่น บาท เป็น บทที่ เมื่อนั้น บัดนั้น เป็นต้น
4. อ่านข้าม อ่านเพิ่มคำ อ่านผิดประโยคหรือผิดตำแหน่ง
5. อ่านโดยไม่เน้นคำ หรือนั่นข้อความบางตอน
6. จำคำศัพท์ได้จำกัด พยายามอธิบายความหมายของคำที่อ่านไม่ได้
7. ผันเสียงวรรณยุกต์ไม่ได้
8. เล่าเรื่องที่อ่านไม่ได้

9. จับใจความสำคัญหรือเรียงลำดับเหตุการณ์ของเรื่องที่อ่านไม่ได้

10. ไม่รู้จักเดาคำจากคำหรือประโยคที่อยู่หน้าหรือหลังคำหรือย่อหน้านั้นๆ

จะเห็นได้ว่า เด็กที่มีปัญหาในด้านการอ่าน การเขียน หรือมีความยุ่งยากด้านภาษา ทำให้เด็กมีปัญหาในเรื่องการเรียนรู้ในเกือบทุกสาระการเรียนรู้ทำให้ ปัญหานั้นขัดขวางการเรียนรู้ของเด็กในการเรียนหนังสือในชั้นเรียนจึงควรได้รับการแก้ไขและช่วยเหลือโดยเร่งด่วน

วิธีสอนเด็กที่มีความต้องการพิเศษในด้านการอ่านและเขียน

วิธีการสอนเด็กที่มีปัญหาในการเรียนรู้มีหลายวิธี ซึ่งผดุง อารยะวิญญู (2544, หน้า 53-64) ได้เสนอไว้ได้แก่ ยุทธวิธีในการเรียน (Learning Strategies) การตรวจสอบตนเอง (Self-Monitoring) การผลัดกันสอน (Reciprocal Teaching) การสอนตรง (Direct Instruction) การฝึกทักษะ (Skill Training) การวิเคราะห์งาน (Task Analysis) การกระตุ้นให้เด็กทำตาม (Prompting) การส่งเสริมการเรียนรู้เนื้อหาวิชา (Content Enhancement) การใช้คอมพิวเตอร์ (Computer Application) เป็นต้น

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ(2541, หน้า 19) ได้ให้แนวทางในการจัดการเรียนการสอนเด็กที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้ ดังนี้

1. ไม่สอนโดยใช้การบรรยายเพียงอย่างเดียว ควรให้เด็กได้ใช้ประสาทสัมผัสหลายๆด้าน
2. ใช้คำสั่งที่สั้น ชัดเจน เข้าใจง่าย และในหนึ่งคำสั่งไม่ควรให้ทำกิจกรรมหลายกิจกรรม
3. ใช้คำสั่งที่ซ้ำๆกัน แต่ควรเปลี่ยนคำหรือจำนวนทุกครั้งให้มีความหมายเหมือนกัน ให้เด็กทบทวนคำสั่งของครูก่อนลงมือปฏิบัติ เพื่อตรวจสอบว่าเด็กมีความเข้าใจตรงตามที่ครูสั่งหรือไม่
4. การบ้านที่เด็กนำมาส่งครูไม่จำเป็นต้องเขียนแต่อาจจะให้พิมพ์ก็ได้ บันทึกเสียงก็ได้ไม่ควรให้การบ้านมากเกินไป
5. ให้การเสริมแรงเมื่อเด็กตอบถูกหรือไม่ถูก เมื่อพิจารณาแล้วเห็นว่าเด็กได้ใช้ความพยายามแล้ว
6. งานที่มอบหมายให้เด็กทำต้องกำหนดเวลาให้เหมาะสม ไม่ควรมากเกินไป
7. ครูทำใจให้รับสภาพว่าเด็กไม่สามารถทำทุกๆสิ่งได้ตามที่ครูต้องการ
8. ครูกับเด็กร่วมกันแสดงความคิดเห็นแล้วบันทึกความก้าวหน้าของเด็กไว้ หากเด็กประสบความสำเร็จอย่างใดในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ควรรายงานให้ผู้ปกครองทราบ
9. ถ้าให้เด็กทำงานที่ต้องใช้เวลานาน ควรให้เด็กรายงานความก้าวหน้าเป็นระยะๆ
10. เปิดโอกาสให้เด็กปกติได้ช่วยเหลือเป็นพี่เลี้ยงแก่เด็กที่มีปัญหาทางการเรียนรู้ในด้านการเรียน

ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่สำคัญๆ และช่วยในการพัฒนานักเรียนที่มีความต้องการพิเศษ ในที่นี้จะขอยกตัวอย่างหลักเกณฑ์การสอนในกิจกรรมสำคัญๆดังนี้

การฝึกทักษะ (Skill Training)

การฝึกทักษะเป็นวิธีการสอนเพื่อช่วยเหลือเด็กที่มีปัญหาทางการเรียนรู้วิธีหนึ่งและใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพกับวิชาทักษะ ซึ่งมีนักการศึกษาหลายท่านได้กล่าวถึงการฝึกทักษะไว้ดังนี้

พงษ์พันธ์ พงษ์โสภา (2544, หน้า 155) ได้กล่าวถึงการฝึกทักษะว่า การที่จะให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และเกิดทักษะในเรื่องใดนั้นจะต้องให้ผู้เรียนลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง โดยให้ผู้เรียนได้กระทำซ้ำๆเพื่อเป็นการฝึกทักษะ รวมทั้งให้แรงเสริมควบคู่กันไปด้วยเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง

วิรัตน์ ไวยกุล (2537, หน้า 52) กล่าวว่า การเรียนรู้หลายครั้งช่วยให้ความคงทนในการจำดีขึ้นตลอดเวลา หากเวลาฝึกฝนซ้ำๆไว้ในกิจกรรมประจำวัน ทบทวนทักษะขึ้นพื้นฐานก่อนที่จะสอนทักษะที่ยากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อมีท่าทีว่าการเรียนรู้ครั้งก่อนจะรบกวนการเรียนรู้ใหม่

จากที่กล่าวมาข้างต้นการฝึกทักษะจึงมีความสำคัญต่อการเรียนรู้ของผู้เรียนทั้งเด็กปกติและเด็กที่มีความต้องการพิเศษ เนื่องจากการที่ผู้เรียนจะประสบความสำเร็จควรมีการฝึกทักษะซ้ำๆ โดยการลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง เพื่อช่วยให้ผู้เรียนสามารถสร้างกระบวนการเรียนรู้และเข้าใจเนื้อหาในบทเรียนได้ด้วยตนเอง อีกทั้งยังช่วยให้เกิดการคงทนในการจำดีขึ้น

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน (2538, หน้า 83-86) ได้เสนอแนะแนวทางในการจัดการเรียนการสอนเด็กที่มีปัญหาในการเรียนรู้ในชั้นเรียนปกติดังนี้

1. สอนโดยเน้นความสามารถที่เด่นๆของเด็กเพื่อให้เด็กได้รับประสบการณ์ของความสำเร็จ เช่น ถ้าพบว่าเด็กใช้สายตาในการเรียนรู้ได้ดีที่สุด ควรจะให้เด็กมองวัตถุต่างๆแทนที่จะพูดให้เด็กฟังเท่านั้น
2. พยายามลดกิจกรรมที่ต้องใช้ทักษะหรือความสามารถที่เป็นจุดบกพร่องของเด็ก เช่น ถ้าพบว่าเด็กมีปัญหาการเขียน ก็ไม่ควรให้งานที่เด็กต้องเขียนมาก แต่อาจให้เด็กตอบปากเปล่าหรือตอบใส่เทปบันทึกเสียงแทนการเขียน
3. พยายามพัฒนาจุดบกพร่องของเด็กหลังจากที่เด็กประสบความสำเร็จจากการใช้ความสามารถเด่นได้แล้ว
4. กำหนดความคิดรวบยอดให้เด็กเรียนให้ชัดเจน ถ้าจะสอนความคิดรวบยอดใหม่ครูต้องนำความคิดรวบยอดใหม่ไปสัมพันธ์กับสิ่งที่เด็กเคยเรียนรู้มาแล้วและสรุปความคิดรวบยอดให้ชัดเจน เพราะเด็กจะไม่สามารถสรุปใจความสำคัญได้เอง
5. ช่วย让孩子ตระหนักถึงเป้าหมายและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน โดยใช้ให้เด็กเห็นว่าเมื่อวานนี้เด็กทำอะไรได้บ้าง วันนี้เด็กทำอะไรสำเร็จ และเด็กจะทำอะไรได้ในวันพรุ่งนี้บ้าง
6. ตั้งเป้าหมายระยะสั้นอย่างชัดเจนที่เด็กสามารถทำได้ โดยจัดลำดับของงานให้มีความยากง่ายต่างๆกันไป โดยให้เด็กทำงานในอันดับแรกๆตามความสามารถของเขา จากนั้นค่อยๆ

จำกัดเวลา พร้อมทั้งบันทึกความก้าวหน้าของเด็ก เมื่อเด็กทำงานก้าวแรกได้เสร็จตามกำหนดเวลาจึงค่อยให้งานที่ยากขึ้น โดยใช้กระบวนการเรียนการสอนแบบเดียวกัน

7. ให้ข้อมูลย้อนกลับทันทีที่เด็กทำงานได้สำเร็จ ถ้าเด็กทำผิดบอกให้ทราบทันที อธิบายใหม่และให้เด็กแก้ไขใหม่ทันที แต่ต้องใช้วิธีทางบวก ถ้าเด็กทำได้สำเร็จต้องรีบให้คำชมและบอกเหตุผลที่เด็กรับคำชมโดยเน้นความพยายามในการทำงานเป็นหลักไม่ชมเชยเฉพาะงานที่ครูพอใจ

8. ให้นชุดกิจกรรมนั้นชั่วคราว รอเวลาอีกระยะหนึ่งถ้าครูได้พยายามใช้วิธีการใหม่ ๆ หรือกิจกรรมใหม่ๆ เพื่อช่วยเหลือเด็กแล้วแต่เด็กยังไม่สามารถพัฒนาได้

9. อย่าพยายามสอนสิ่งที่เด็กไม่สามารถเรียนรู้และไม่อาจเรียนรู้ได้

10. เนื้อหาบทเรียน และเทคนิควิธีการเรียนการสอนที่จะนำมาใช้สอนนั้นควรเริ่มสอนเนื้อหา หรือบทเรียนที่ต่ำกว่าระดับชั้นของเด็ก 1 ปี เพื่อให้เด็กได้รับประสบการณ์ของความสำเสร็จ

11. จัดกิจกรรมในทักษะเดียวกันให้หลากหลาย เพื่อว่าเด็กจะได้เลือกงานที่ทำได้และให้เด็กทำงานตามแนวทางของเขาเอง เช่น ใช้ปากกาสีแดง เลือกลมที่จะนั่งทำงานเอง ใช้อุปกรณ์ช่วยประเภทเครื่องเล่นเทป หรือคอมพิวเตอร์ เป็นต้น

12. ใช้อุปกรณ์การสอนที่เป็นรูปธรรมมากที่สุด

13. ใช้เกมหรือกิจกรรมที่ให้เด็กได้มีโอกาสเคลื่อนไหว ได้สัมผัส ได้มองเห็นและได้ยิน ได้ฟัง เพราะทำให้เด็กสนุกในการเรียนรู้ และเรียนรู้ได้เร็ว

14. สอนซ้ำและทบทวนบ่อยๆ เพราะตามปกติเด็กมีปัญหาทางการเรียนรู้ต้องการประสบการณ์และบ่อยมากกว่าเด็กปกติ

15. จัดทำป้ายกระดานแข็งหรือธงสีแดง ซึ่งมีความหมายว่า ต้องการความช่วยเหลือ ซึ่งข้างหนึ่งของป้ายอาจเขียนว่า “พยายามทำงานต่อไป” และอีกข้างหนึ่งเขียนว่า “หนูมีปัญหา” ให้เด็กยกขึ้นตั้งหันออกนอกตัวเมื่อต้องการความช่วยเหลือจากครู วิธีนี้จะช่วยลดความคับข้องใจให้แก่เด็กได้บ้าง และป้ายหรือธงก็จะช่วยลดความวุ่นวายไปได้ โดยที่เด็กไม่ต้องลุกจากที่นั่งหรือยกมือหรือเรียกร้องขอความช่วยเหลือจากครูบ่อยๆ และนอกจากนี้ป้ายดังกล่าวยังทำหน้าที่เตือนเด็กให้ทำงานต่อไปอีก

ดังนั้นจึงสรุปได้ว่าการจัดการเรียนการสอนสำหรับนักเรียนที่มีปัญหาหรือมีความบกพร่องด้านการอ่านและเขียนหรือเรียนรู้ช้าจึงควรจัดให้เหมาะสมและสอดคล้องกับความสามารถของเด็ก โดยจัดลำดับของงานให้มีความยากง่ายต่างๆกันไป และกิจกรรมที่จัดขึ้นควรมีความหลากหลายเพื่อให้เด็กได้สามารถเลือกงานที่ทำได้ รูปแบบของกิจกรรมหรือเกมที่จัดขึ้นควรให้เด็กได้มีโอกาสเคลื่อนไหว ได้สัมผัส ได้มองเห็น ได้ยินและได้ฟัง เพราะจะทำให้เด็กได้รับความสนุกสนานในการเรียนและเรียนรู้ได้รวดเร็ว และใช้อุปกรณ์การสอนที่เป็นรูปธรรมมากที่สุด

ทฤษฎีและจิตวิทยาการเรียนรู้

การเรียนรู้ในด้านการอ่านและการเขียนถือว่าเป็นพื้นฐานสำคัญเพราะทักษะด้านการอ่านและเขียนจัดเป็นเครื่องมือสำคัญในการแสวงหาความรู้ของนักเรียน หากนักเรียนขาดทักษะในด้านการอ่านและเขียน ย่อมทำให้เขาเกิดความทุกข์ในการเรียน การจัดกิจกรรมให้ผู้เรียนเรียนรู้อย่างมีความสุข ครูผู้สอนต้องมีหลักจิตวิทยาในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ การศึกษาที่ให้ทั้งวิธีการเรียนรู้และความสุขในการเรียนรู้แก่บุคคล เพื่อให้สามารถศึกษาและพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต สาราญ วังนุราช (อ้างใน ถนอม วงศ์ชมพู 2541, หน้า 8) เสนอแนวคิดไว้ดังนี้

องค์ประกอบของการเรียนที่มีความสุข

แนวคิดการจัดการเรียนการสอน เพื่อให้มีความสุขในการเรียนมีองค์ประกอบที่สำคัญ คือ

1. ผู้เรียนทุกคนได้รับการยอมรับสิทธิ์ที่จะเป็นตัวของตัวเอง มีเอกลักษณ์เฉพาะตัว มีความคิดความสามารถ มีจุดเด่นจุดด้อยที่แตกต่างจากคนอื่น ผู้เรียนควรมีโอกาสเลือกเรียนตามความถนัดและความสนใจของเขา มีโอกาสเลือกอนาคตของเขาเอง
2. ครูมีเมตตา จริงใจและอ่อนโยนต่อนักเรียนทุกคนอย่างทั่วถึง มีความเข้าใจในความรู้สึกของนักเรียน ความใฝ่ฝันของนักเรียนและครูจะต้องเอาใจใส่ต่อนักเรียนทุกคนเท่าเทียมกัน มีความยุติธรรมและวางตัวเป็นแบบอย่างที่ดี
3. นักเรียนเกิดความรักความภูมิใจในตนเอง รู้จักปรับตัวได้ทุกที่ทุกเวลา รู้จักตนเอง เห็นคุณค่าของชีวิต รับผิดชอบต่อกรรมวิบากอยู่ ยอมรับทั้งจุดดีและจุดด้อยของตนเองและคิดหาวิธีปรับปรุงแก้ไข เข้าใจธรรมชาติ ความเปลี่ยนแปลงและรู้จักปรับตนเองให้อยู่ในสภาพแวดล้อมนั้นๆ ได้โดยไม่เสียสุขภาพจิต รู้จักเกรงใจและให้เกียรติผู้อื่น มีเหตุผล ใจกว้าง พร้อมที่จะดำเนินชีวิตในบทบาทของผู้ใหญ่ที่มีความรับผิดชอบ
4. นักเรียนแต่ละคนได้มีโอกาสเลือกเรียนตามความถนัดและความสนใจเพื่อจะได้ค้นพบความสามารถของตนเอง
5. บทเรียนสนุกและแปลกใหม่จูงใจให้ติดตามและเข้าใจให้อยากค้นคว้าหาความรู้เพิ่มเติมด้วยตนเองในสิ่งที่สนใจ รู้จักคิดและพัฒนาความคิดจากความรู้ที่ได้รับขยายวงไปสู่ความรู้ใหม่เกิดความอยากรู้อยากเห็น อยากทดลองเพื่อให้ได้ผลที่สมจริง อยากศึกษาให้ลึกซึ้งเพิ่มเติมเกิดความตื่นเต้นและภูมิใจในข้อค้นพบใหม่ หรือสิ่งประดิษฐ์ใหม่ๆ และสามารถถ่ายทอดแนวความคิดเหล่านี้ ให้ผู้อื่นทราบด้วยความภาคภูมิใจ รักการเรียน มีระบบในการเรียนและเห็นประโยชน์ของการเรียน ซึ่งมีได้มีจิตจำกัดอยู่แต่ในห้องเรียน แต่อาจสัมพันธ์กับธรรมชาติสิ่งแวดล้อม รวมทั้งความเป็นไปได้ในชีวิตและปรากฏการณ์ต่างๆ ที่สัมพันธ์กับวิถีชีวิตในแต่ละท้องถิ่น

6. สิ่งที่เราเรียนรู้สามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันไม่จำกัดอยู่ในเฉพาะในบทเรียน แต่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้ในสภาพความเป็นจริง

กระบวนการจัดการเรียนการสอน เพื่อให้เกิดความสุขในการเรียน

1. บทเรียนเริ่มจากง่ายไปยาก คำนึงถึงวุฒิภาวะและความสามารถในการยอมรับของนักเรียนแต่ละวัย มีความต่อเนื่องในเนื้อหาวิชาและขยายวงไปสู่ความรู้แขนงอื่นๆ เพื่อเสริมสร้างความเข้าใจต่อชีวิตและโลกรอบตัว
2. วิธีการเรียนสนุก ไม่เบื่อและตอบสนองความสนใจใคร่รู้ของนักเรียนการนำเสนอเป็นไปตามธรรมชาติ ไม่ขัดเยียดหรือกดดันเนื้อหาที่เรียนมากเกินไปจนนักเรียนหมดความสนใจ
3. ทุกขั้นตอนของการเรียนรู้มุ่งพัฒนาและส่งเสริมกระบวนการคิดในแนวต่าง ๆ ของนักเรียน รวมทั้งความคิดสร้างสรรค์ คิดวิเคราะห์จากการประมวลผลข้อมูลและเหตุผลต่าง ๆ คิดแก้ปัญหาอย่างมีระบบ
4. แนวการเรียนสัมพันธ์และสอดคล้องกับธรรมชาติ เพื่อเปิดโอกาสให้นักเรียนได้สัมผัสความงามและความเป็นไปของสรรพสิ่งรอบตัว บทเรียนไม่จำกัดสถานที่และเวลาและทุกคนมีสิทธิ์เรียนรู้เท่าเทียมกัน
5. มีกิจกรรมหลากหลาย สนุก ชวนให้นักเรียนเกิดความสนใจต่อบทเรียนนั้น ๆ เปิดโอกาสให้นักเรียนทุกคนได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมนั้นๆ ภาษาที่ใช้ในการชูงใจนักเรียนนุ่มนวล ให้กำลังใจและเป็นไปในเชิงสร้างสรรค์
6. สื่อที่ใช้ในการประกอบการเรียนเร้าใจให้เกิดการเรียนรู้ เข้าใจตรงเป้าหมาย ซึ่งกำหนดไว้อย่างชัดเจน คือ มุ่งเน้นให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ชัด (Learn to know) เรียนจนทำได้ (Learn to do) และเรียนเพื่อจะเป็น (Learn to be)
7. การประเมินผล มุ่งเน้นพัฒนาการของผู้เรียนในภาพรวมมากกว่าจะพิจารณาจากผลการทดสอบทางวิชาการและเปิดโอกาสให้นักเรียนได้ประเมินด้วยตนเองด้วย

จากแนวคิดดังกล่าวสอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตราที่ 24 (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ 2540, หน้า 16) การจัดการกระบวนการเรียนรู้ให้สถานศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องดำเนินการดังต่อไปนี้

1. จัดเนื้อหา สาระและกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจ และความถนัดของผู้เรียน โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล
2. ฝึกทักษะ กระบวนการคิด การจัดการ การเผชิญสถานการณ์และการประยุกต์ความรู้มาใช้ เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหา
3. จัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ฝึกการปฏิบัติให้ทำได้ คิดเป็น ทำเป็น รักการอ่านและเกิดการใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง

4. จัดการเรียนการสอนโดยผสมผสานสาระความรู้ต่างๆ อย่างได้สัดส่วนสมดุลกัน รวมทั้งปลูกฝังคุณธรรม ค่านิยมที่ดีงามและคุณลักษณะที่พึงประสงค์ในทุกวิชา

5. ส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้สอนสามารถจัดบรรยากาศ สภาพแวดล้อม สื่อการเรียนและอำนวยความสะดวก เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และมีความรอบรู้ รวมทั้งสามารถใช้การวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ ทั้งนี้ ผู้สอนและผู้เรียนอาจเรียนรู้ไปพร้อมกันจากสื่อจากการเรียนการสอนและแหล่งวิทยาการประเภทต่างๆ

6. จัดการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นได้ทุกเวลาทุกสถานที่ มีการประสานความร่วมมือกับบิดา มารดา ผู้ปกครองและบุคคลในชุมชนทุกฝ่าย เพื่อร่วมกันพัฒนาผู้เรียนตามศักยภาพ

ทฤษฎีการเรียนรู้

ในการวิจัยครั้งนี้ นอกจากที่ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิดการจัดการเรียนการสอน เพื่อให้ได้ความคิดหลักในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อให้นักเรียนเกิดความสุขในการเรียนแล้ว ยังได้ศึกษาและนำเอาแนวคิดทฤษฎีการเรียนรู้ ของกลุ่มเกสตัลท์ ทฤษฎีการวางเงื่อนไขแบบอัตโนมัติ (Classical Conditioning) ของพาฟลอฟ (Pavlov) ทฤษฎีความสัมพันธ์เชื่อมโยงของธอร์นไดค์ และทฤษฎีการเสริมแรง (Reinforcement Theory) ของสกินเนอร์มาใช้ ในการออกแบบกิจกรรมฝึกทักษะด้านการอ่านและเขียนภาษาไทย สำหรับนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษดังนี้

ทฤษฎีกลุ่มเกสตัลท์

ทิสนา แคมมณี (2550, หน้า 60 – 62) กล่าวว่าทฤษฎี กลุ่มเกสตัลท์ เป็นทฤษฎีการเรียนรู้ในกลุ่มพัฒนาการทางสติปัญญา (Cognitive Theory) ที่เน้นการเรียนรู้โดยส่วนรวม (Whole) มากกว่าที่จะมุ่งเน้นส่วนย่อยๆ แนวคิดนี้เกิดขึ้นในประเทศเยอรมนี ในสมัยเดียวกันที่ทฤษฎีกลุ่มพฤติกรรมนิยม (Behaviorism) ของวัตสันกำลังได้รับความนิยมอย่างแพร่หลายในสหรัฐอเมริกา นักจิตวิทยาในกลุ่มเกสตัลท์ ได้แก่ แมกซ์ เวอร์ไทเมอร์ วอล์ฟแกง โคเลอร์ คอฟฟ์และเกรท เลวินและต่อมา เลวินได้ศึกษาและขยายความคิดออกเป็นทฤษฎีสานาม (Field Theory) ดังนี้

1. การรับรู้ (Perception) การรับรู้ในความคิดของนักจิตวิทยากลุ่มนี้ หมายถึง กระบวนการแปลความหมายของสิ่งเร้าที่กระทบสัมผัสกับประสบการณ์ เป็นการสร้างความหมายเกี่ยวกับสิ่งนั้นๆ ให้กับตัวเรา เช่น การรับรู้ทางสายตา ได้แก่เมื่อมีสิ่งเร้าในลักษณะต่างๆ เช่น ภาพมากระทบสายตา สายตาก็สัมผัส ทำให้มองเห็นและแปลความหมายเป็นความสวยงาม ความน่าเกลียด เป็นต้น

2. การหยั่งเห็น (Insight) หรือการรู้แจ้งตลอด หมายถึงการเกิดความผิด ความเข้าใจที่แวบขึ้นมาทันทีทันใด เคยมีความเข้าใจในสาระสำคัญในการแก้ปัญหาที่กำลังเผชิญอยู่กล่าวคือมองเห็นขั้นตอนกระบวนการความสัมพันธ์ของเหตุการณ์กับปัญหาที่กำลังเกิดขึ้นในการแก้ปัญหา

อย่างแจ่มแจ้งว่าจะแก้อะไรก่อนหลัง การหยั่งเห็นจึงเป็นความเข้าใจที่เกิดขึ้นหลังจากที่มีการคิดแก้ปัญหาด้วยการคิดแก้ไข โดยวิธีการอื่นก่อนระยะหนึ่ง เช่นการลองผิดลองถูกเป็นต้นแล้วจึงเกิดความคิดความเข้าใจแวบขึ้นมามองเห็นช่องทางตลอดทุกขั้นตอนในการแก้ปัญหานั้น ๆ

กฎของการเรียนรู้ ทฤษฎีในกลุ่มนี้ได้เน้นกฎการเรียนรู้ที่สำคัญ 5 ประการดังนี้

1. กฎความแน่นอนชัดเจน (Principle of plainness) กฎนี้เป็นกฎที่มีความสำคัญกว้างขวางครอบคลุมกฎอื่นโดยได้อธิบายว่า ในการรับรู้สิ่งใดก็ตาม อินทรีย์มีแนวโน้มที่จะจัดประสบการณ์นั้น ๆ ให้เป็นระเบียบ หมายความว่าให้อยู่ในรูปแบบที่ดีที่สุด มีความหมายสมบูรณ์และง่าย เช่น การจัดกลุ่มดาวเป็นรูปลูกหมี ผงไก่ เป็นต้น ดังนั้นการรับรู้อินทรีย์อาจรับรู้แตกต่างกันทั้งนี้เนื่องมาจากประสบการณ์ที่แตกต่างกันของบุคคล แต่การรับรู้ที่ดีจะต้องเกิดความแน่นอนหรือชัดเจน ซึ่งมีสิ่งที่ต้องคำนึง 2 ประการคือ

1.1 ภาพ (Figure) หรือส่วนที่เด่นเป็นศูนย์กลางของสิ่งที่สนใจ ซึ่งเกิดจากการรับรู้ในการจัดระเบียบของลักษณะภาพ เป็นสิ่งที่ต้องการเน้นหรือสนใจเป็นพิเศษในขณะนั้น

1.2 พื้น (Ground) หรือส่วนประกอบของภาพ เป็นส่วนที่รองรับภาพ ไม่ใช่สิ่งที่ต้องการเน้นหรือสนใจในภาพนั้น การรับรู้

2. กฎความใกล้ชิด (Principle of Proximity) หมายถึง สิ่งเร้าใด ๆ ที่อยู่ใกล้กันซึ่งมนุษย์มีแนวโน้มที่จะรับรู้สิ่งต่าง ๆ ที่อยู่ใกล้กันเป็นพวกเดียวกันหรือเป็นหมวดหมู่เดียวกัน

3. กฎความคล้ายคลึง (Principle of Similarity) หมายถึงสิ่งเร้าใด ๆ ก็ตามที่มีลักษณะรูปร่าง ขนาดหรือสีคล้าย ๆ กัน มนุษย์มีแนวโน้มที่จะรับรู้ลักษณะ รูปร่าง ขนาดหรือสีที่คล้ายกันเป็นพวกเดียวกันหรือเป็นหมวดหมู่เดียวกัน

4. กฎความต่อเนื่อง (Principle of Continuity) หมายถึงสิ่งเร้าที่ดูเหมือนว่าจะมีทิศทางไปในทางเดียวกัน หรือมีแบบแปลนไปในทางหนึ่งด้วยกัน ก็จะทำให้รับรู้เป็นรูปร่างหรือเป็นหมวดหมู่ขึ้น

5. กฎความสมบูรณ์หรือกฎปิด (Principle of Closure) หมายถึงสิ่งเร้าใดก็ตามที่ยังขาดความสมบูรณ์ มนุษย์มีแนวโน้มที่จะรับให้เป็นสิ่งที่สมบูรณ์

การนำทฤษฎีการเรียนรู้กลุ่มเกสตัลท์ไปใช้ในการจัดการศึกษาในเรื่องการสอนอ่านและเขียนสำหรับเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาในระดับเรียนได้ดังนี้

1. ทฤษฎีของนักจิตวิทยาในกลุ่มนี้จะเน้นการส่งเสริมความคิดเห็นของเด็กเป็นสำคัญโดยใช้กิจกรรมหลาย ๆ ชนิด เช่น หนังสือ นิทาน เหตุการณ์ มาใช้ในการจัดประสบการณ์เดิม ดังนั้นครูควรจัดสถานการณ์ต่าง ๆ รอบตัวเพื่อกระตุ้นให้เด็กเกิดความคิด

2. ครูผู้สอนควรคำนึงถึงประสบการณ์เดิมของผู้เรียนหรือความสามารถของผู้เรียนเป็นพื้นฐาน ทั้งนี้เพื่อสามารถจัดประสบการณ์ให้เหมาะสมกับความรู้ความสามารถของผู้เรียนเป็นต้น

3. การเน้นภาพรวม ครูควรจัดเนื้อหา บทเรียน เป็นหมวดหมู่ มองเห็นโครงสร้างของเรื่องที่จะเรียน แล้วยังแยกเป็นหน่วยย่อย ๆ ที่สัมพันธ์ต่อเนื่องกันแล้วจึงให้รายละเอียดของหน่วยย่อยแต่ละหน่วยนั้น โดยเฉพาะการสอนการอ่านควรเน้นให้เด็กเห็นคำหรือประโยคมากกว่าการสะกดคำ

4. การประยุกต์ใช้ การเรียนรู้ควรเน้นให้ผู้เรียนเห็นคุณค่าและสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน

5. การเรียนรู้ ควรเน้นความเข้าใจมากกว่าการท่องจำ โดยหาวิธีการที่เหมาะสมเพื่อให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจ นำความรู้ไปใช้ได้จริง

จากกฎของการเรียนรู้กลุ่มเกสตัลท์ ผู้วิจัยได้จัดประสบการณ์ให้เหมาะสมกับความรู้ความสามารถของนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษด้านการอ่าน การเขียน คือ การจัดหมวดหมู่เนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตประจำวันในเรื่องเกี่ยวกับความเป็นอยู่ของนักเรียนเพื่อเอื้อต่อการเรียนรู้ของนักเรียนที่มีความคุ้นเคยกับสภาพแวดล้อม ทำให้ผู้เรียนเกิดการเชื่อมโยงความรู้ได้ง่ายขึ้น

ทฤษฎีการวางเงื่อนไขแบบอัตโนมัติ (Classical Conditioning) ของพาฟลอฟ (Pavlov)

ทิสนา แคมมณี (2550, หน้า 52-54) กล่าวว่าพาฟลอฟได้ทำการทดลองให้สุนัขน้ำลายไหลด้วยเสียงกระดิ่ง สรุปได้ว่า การเรียนรู้ของสุนัขเกิดจากการรู้จักเชื่อมโยงระหว่างเสียงกระดิ่ง ผงเนือบดและพฤติกรรมน้ำลายไหล พาฟลอฟจึงสรุปว่าการเรียนรู้ของสิ่งมีชีวิตเกิดจากการตอบสนองต่อสิ่งเร้าที่วางเงื่อนไข (Conditioned Stimulus) และการทดลองของพาฟลอฟ สรุปเป็นกฎการเรียนรู้ได้ดังนี้

1. พฤติกรรมการตอบสนองของมนุษย์เกิดจากการวางเงื่อนไขที่ตอบสนองต่อความต้องการตามธรรมชาติ
2. พฤติกรรมการตอบสนองของมนุษย์สามารถขึ้นได้จากสิ่งเร้าที่เชื่อมโยงกับสิ่งเร้าตามธรรมชาติ
3. พฤติกรรมการตอบสนองของมนุษย์ที่เกิดจากสิ่งเร้าที่เชื่อมโยงกับสิ่งเร้าตามธรรมชาติจะลดลงเรื่อย ๆ และหยุดลงในที่สุดหากไม่ได้รับการตอบสนองตามธรรมชาติ
4. พฤติกรรมการตอบสนองของมนุษย์ต่อสิ่งเร้าที่เชื่อมโยงกับสิ่งเร้าตามธรรมชาติจะลดลงและหยุดไปเมื่อไม่ได้รับการตอบสนองตามธรรมชาติและจะกลับปรากฏขึ้นได้อีกไม่ต้องใช้สิ่งเร้าตามธรรมชาติ
5. มนุษย์มีแนวโน้มที่จะรับรู้สิ่งเร้าที่มีลักษณะคล้าย ๆ กันและจะตอบสนองเหมือน ๆ กัน
6. บุคคลมีแนวโน้มที่จะจำแนกลักษณะของสิ่งเร้าให้แตกต่างกันและเลือกตอบสนองได้ถูกต้อง

7. กฎแห่งการลดภาวะ (Law of Extinction) พาฟลอฟ กล่าวว่าความเข้มของการตอบสนองจะลดลงเรื่อย ๆ หากบุคคลได้รับแต่สิ่งเร้าที่วางเงื่อนไขอย่างเดียว หรือความสัมพันธ์ระหว่าง สิ่งเร้าที่วางเงื่อนไขกับสิ่งเร้าที่ไม่วางเงื่อนไขห่างกันออกไปมากขึ้น

8. กฎแห่งการฟื้นคืนสภาพเดิมตามธรรมชาติ (Law of Spontaneous Recovery) กล่าวคือการตอบสนองที่เกิดจากการวางเงื่อนไขที่ลดลง สามารถเกิดขึ้นได้อีก โดยไม่ต้องใช้สิ่งเร้าที่ไม่วางเงื่อนไขมาเข้าคู่

9. กฎแห่งถ่ายโยงการเรียนรู้สู่สถานการณ์อื่น ๆ (Law of Generalization) กล่าวคือเมื่อเกิดการเรียนรู้จากการวางเงื่อนไขแล้ว หากมีสิ่งเร้าคล้าย ๆ กับสิ่งเร้าที่วางเงื่อนไขมากระตุ้น อาจทำให้เกิดการตอบสนองที่เหมือนกันได้

10. กฎแห่งการจำแนกความแตกต่าง (Law of Discrimination) กล่าวคือ หากมีการใช้สิ่งเร้าที่วางเงื่อนไขหลายแบบ แต่มีการใช้สิ่งเร้าที่ไม่วางเงื่อนไขเข้าคู่กับสิ่งเร้าที่วางเงื่อนไขอย่างใดอย่างหนึ่งเท่านั้นก็สามารถให้เกิดการเรียนรู้ได้โดยสามารถแยกความแตกต่างและเลือกตอบสนองเฉพาะสิ่งเร้าที่วางเงื่อนไขเท่านั้นได้

การนำกฎการเรียนรู้ไปใช้ในการเรียนการสอน

1. การนำความต้องการตามธรรมชาติของผู้เรียนมาใช้เป็นสิ่งเร้า สามารถทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้ดี ตัวอย่างเช่น เด็กชอบเล่นตุ๊กตาสัตว์ ครูควรสอนให้เด็กอ่านและเขียนชื่อสัตว์ต่าง ๆ โดยให้ตุ๊กตาสัตว์เป็นรางวัล

2. การจะสอนให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้เรื่องใดอาจใช้วิธีเสนอสิ่งที่จะสอนไปพร้อม กับสิ่งเร้าที่ผู้เรียนชอบตามธรรมชาติ ตัวอย่างเช่น ครูรู้ว่าเด็กชอบฟังนิทาน ครูจึงให้เด็กอ่านคำศัพท์ที่ใช้ในนิทานนั้นไปพร้อม ๆ กันกับการเล่านิทาน

3. การนำเรื่องที่เคยสอนไปแล้วมาสอนใหม่สามารถช่วยให้เด็กเกิดการเรียนรู้ตามหน้าที่ต้องการได้

4. การจัดกิจกรรมการเรียนให้ต่อเนื่องและมีลักษณะคล้ายคลึงกันสามารถช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้ง่ายขึ้น เพราะมีการถ่ายโยงประสบการณ์เดิมกับประสบการณ์ใหม่

จากกฎการเรียนรู้ของพาฟลอฟ ผู้ศึกษาจึงได้กำหนดสิ่งเร้า (แบบฝึกเสริมทักษะ) ให้มีความน่าสนใจ มีภาพประกอบและมีรูปแบบสีสันที่สดใส ทำให้กลุ่มตัวอย่างเกิดการเรียนรู้ได้อย่างมีความสุข

ทฤษฎีความสัมพันธ์เชื่อมโยงของธอร์นไดค์

ทิสนา แคมมณี (2550, หน้า 50-51) กล่าวว่าหลักการเชื่อมโยงระหว่างสิ่งเร้ากับการตอบสนองโดยมีหลักการพื้นฐานว่าการเกิดการเรียนรู้เกิดจากการเชื่อมโยงระหว่างสิ่งเร้ากับการตอบสนองที่มีออกมาในรูปแบบโดยการลองผิดลองถูกกว่าจะพบสิ่งที่เหมาะสมที่สุด

กฎแห่งการเรียนรู้

1. กฎแห่งความพร้อม ประสบการณ์เดิมจะเชื่อมความรู้ใหม่
 2. กฎแห่งการฝึกหัด การที่ผู้เรียนได้ฝึกหัดหรือกระทำซ้ำบ่อย ๆ จะทำให้เกิดความสมบูรณ์ถูกต้อง
 3. กฎแห่งความพอใจ เมื่ออินทรีย์ได้รับความพอใจจากผลของการกระทำกิจกรรม ก็
จะเกิดผลดีกับการเรียน อยากเรียนรู้เพิ่มเติม
- การนำกฎการเรียนรู้ไปใช้ในการเรียนการสอน
1. ส่งเสริมการเรียนรู้โดยการลองผิดลองถูก การใช้ประสบการณ์จริงของผู้เรียน ทำให้รู้
ปัญหาและหาวิธีแก้ปัญหาด้วยตนเอง ทำให้สร้างองค์ความรู้ได้ด้วยตนเองหรือการเรียนรู้ที่แท้จริง
 2. กฎแห่งความพร้อม ส่งเสริมการจัดสถานการณ์ให้ผู้เรียนมีความพร้อม ทั้งทางกาย
จิตใจ ภูมิหลังและแรงจูงใจจะทำให้การเรียนรู้มีประสิทธิภาพ
 3. กฎการฝึกหัด ให้นักเรียนลงมือปฏิบัติและนำไปใช้บ่อย ๆ โดยนำไปใช้กับกิจกรรม
ต่าง ๆ จะทำให้เกิดความเข้าใจและทำให้เกิดความมั่นคงในความรู้ นำไปใช้ในชีวิต
ประจำวันได้

จากกฎการเรียนรู้ของธอร์นไคค์ ผู้ศึกษานำแนวคิดนี้ไปจัดกิจกรรมการเรียนการสอน
โดยให้นักเรียนกลุ่มตัวอย่างได้เตรียมความพร้อมก่อนเรียน ได้ลงมือปฏิบัติโดยนำความรู้เดิม
มาปรับใช้และฝึกทำกิจกรรมตามแบบฝึกทักษะซ้ำ ๆ จนเกิดการพัฒนากายทางเรียนรู้ในการเขียนคำ
ไม่ตรงตามมาตราตัวสะกด

ทฤษฎีการเสริมแรง (Reinforcement Theory)

สคูว์ส (Skinner, 1954, หน้า 140-143) กล่าวถึงทฤษฎีการเสริมแรง (Reinforcement Theory) ของสกินเนอร์ว่า อาศัยหลักทฤษฎีการเรียนรู้ซึ่งถือว่าพฤติกรรมทั้งหลายที่เกิดขึ้นโดยอาศัย
ทฤษฎีการเรียนรู้ สกินเนอร์เชื่อว่า พฤติกรรมของบุคคล ส่วนใหญ่จะเป็นการเรียนรู้แบบปฏิบัติ
(Operant Behavior) ถ้าต้องการให้พฤติกรรมคงอยู่ต้องได้รับ การเสริมแรง (Reinforcement) ซึ่งเป็น
สิ่งสำคัญจะทำให้บุคคลแสดงพฤติกรรมซ้ำเดิมและการตอบสนองต่อสิ่งเร้าของบุคคล สิ่งเร้านั้น
จะต้องมีแรงเสริมอยู่ในตัว หากแรงเสริมลดลงเมื่อใด การตอบสนอง ก็จะลดลง สกินเนอร์ได้แบ่งการ
เสริมแรงออกเป็น 2 ลักษณะคือ

1. การเสริมแรงทางบวก (Positive Reinforcement) คือ การเสริมแรงที่มีผลให้
พฤติกรรมที่ได้รับการเสริมแรงนั้นมีความถี่ขึ้น นอกจากนี้ยังพบว่า การใช้คำพูดคำหนึ่งหรือการตี
บุคคลใด บุคคลหนึ่งก็อาจเป็นแรงเสริมทางบวกได้ ถ้าการกระทำดังกล่าวส่งผล ให้พฤติกรรมที่ได้รับ
การกระทำนั้นมีความถี่เพิ่มมากขึ้น

2. การเสริมแรงทางลบ (Negative Reinforcement) คือการทำให้ความถี่ของพฤติกรรมเพิ่มมากขึ้น อันเป็นผลมาจากการที่แสดงพฤติกรรมดังกล่าวนั้น สามารถจะถอดถอนจากสิ่งเร้าที่ไม่พึงพอใจมากขึ้น คือการทำให้ความถี่ของพฤติกรรมเพิ่มขึ้น อันเป็นผลมาจากการที่แสดงพฤติกรรมดังกล่าวนั้น สามารถจะถอดถอนจากสิ่งเร้าที่ไม่พึงพอใจ (Aversive Stimuli) ออกไปได้ สิ่งเร้าที่ไม่พึงพอใจ อาจเป็นตัวเสริมแรงทางลบได้ต่อเมื่อพฤติกรรมที่แสดงออกแล้วถอดถอนสิ่งเร้าที่ไม่พึงพอใจมากขึ้น ดังนั้นสิ่งที่ไม่พึงพอใจ ไม่พึงปรารถนา นอกเสียจากว่า จะทำให้เกิดพฤติกรรมที่แสดงออกแล้ว สามารถถอดถอนสิ่งเร้าที่ไม่พึงพอใจนั้นมีความถี่เพิ่มขึ้น

ประเภทของการเสริมแรงทางลบ แบ่งได้เป็น 5 ประเภทด้วยกัน (Rimm & Master 1978, อ้างใน สุรางค์ โคว์ตระกูล 2548, หน้า 140-143) คือ

1. ตัวเสริมแรงที่เป็นสิ่งของ (Material Reinforcement) เป็นตัวเสริมแรงที่มีประสิทธิภาพมากที่สุด เนื่องจากเป็นตัวเสริมแรงที่ประกอบด้วยอาหาร ของที่เสพได้ เช่น ขนม ของเล่น บุหรี่ เหล้า เสื้อผ้า น้ำหอม เป็นต้น ในการนำตัวเสริมแรงไปใช้จะต้องพิจารณาถึงความต้องการของแต่ละบุคคล ชนิดของอาหาร จำนวนครั้ง และ ปริมาณการเสริมแรงที่เหมาะสมกับบุคคลและเหตุการณ์ นอกจากนี้ยังมีข้อจำกัดว่าในบางสภาพการณ์ ไม่สามารถให้ตัวเสริมแรงแก่บุคคลได้ทันทีและการให้ตัวเสริมแรงบางชนิดอาจรบกวนพฤติกรรมที่บุคคลกำลังกระทำอยู่

2. ตัวเสริมแรงทางสังคม (Social Reinforcement) เป็นตัวเสริมแรงที่ต้องวางเงื่อนไข แบ่งเป็น 2 ประเภทคือ

2.1 การเสริมแรงโดยใช้อวจา ได้แก่ คำพูดต่างๆ ที่เป็นคำชมเชย ยกย่อง แสดงความพอใจ ในการใช้ตัวเสริมแรงด้วยวาจาควรทำให้บุคคลที่ได้รับการเสริมแรงทราบว่า เขาได้รับการเสริมแรงในพฤติกรรมใด เช่น กรูบอกว่า “ดีมาก ที่เธอแบ่งขนมให้เพื่อน”

2.2 การเสริมแรงโดยใช้ท่าทางเช่น การยิ้มให้ การสัมผัส การแตะตัว การเสริมแรงทางสังคมสามารถนำไปใช้ควบคู่กับตัวเสริมแรงอื่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ แต่มีข้อจำกัดว่า อาจไม่เป็นตัวเสริมแรงสำหรับบุคคล

3. ตัวเสริมแรงที่เป็นกิจกรรม (Activity Reinforcement) โดยส่วนใหญ่แล้วจะรู้จักตัวเสริมแรง ลักษณะนี้กว่าหลักการของ ฟรีแม็ค (Premack Principle) ซึ่งเป็นการนำกิจกรรมที่บุคคลนั้นชอบหรือมีโอกาสสูงที่จะกระทำพฤติกรรมนั้นๆ มาเป็นตัวเสริมแรง เพื่อให้บุคคลแสดงพฤติกรรมเป้าหมาย โดยบุคคลต้องแสดงเป้าหมายก่อนแล้วจึงเลือกทำกิจกรรมที่บุคคลนั้นชอบ กิจกรรมหรือพฤติกรรมที่มีความถี่สูง สามารถนำมาใช้เป็นตัวเสริมแรงกิจกรรมหรือพฤติกรรมที่มีความถี่ต่ำได้ เช่น การได้รับอนุญาตให้ไปวิ่งที่สนามหญ้า อาจเสริมแรงต่อการนั่งอยู่กับที่อย่าง เงียบ ๆ

4. ตัวเสริมแรงที่เป็นเบี้ยอรรถกร (Token Reinforcement) เป็นสัญลักษณ์ที่ใช้เป็นตัวเสริมแรง หรือ แลกเปลี่ยนตัวเสริมแรงอื่น ๆ ที่บุคคลต้องการ เช่น ดาว เหรียญ คุปอง

แสดมภ์ เป็นต้น สิ่งที่สำคัญในการใช้การ เสริมแรง ชนิดนี้คือ ต้องกำหนดอัตราแลกเปลี่ยน (React of Exchange) ระหว่าง เบี้ยอรรถกร กับ ตัวเสริมแรงอย่างชัดเจน เพื่อให้รู้ว่าจะต้องใช้เบี้ยอรรถกร จำนวนเท่าใด เพื่อแลกกับ ตัวเสริมแรง ที่ต้องการได้ เบี้ยอรรถกรเป็นตัวเสริมแรงที่มีประสิทธิภาพสูง สามารถทำให้ระดับพฤติกรรมของบุคคลคงอยู่ หรือเพิ่มขึ้นมากกว่า และนานกว่าตัวเสริมแรงอื่น นอกจากนี้ยังสามารถนำไปใช้กับบุคคลอื่น เพราะสามารถนำไปแลกเปลี่ยนตัวเสริมแรงอื่นได้

5. ตัวเสริมแรงภายใน (Covert Reinforcement) ตัวเสริมแรงนี้ ครอบคลุมถึง ความคิด ความรู้สึกต่าง ๆ เช่น ความพึงพอใจ ความสุขหรือความภาคภูมิใจ เป็นต้น ซึ่งเป็นตัวเสริมแรงภายใน นี้จะอธิบายได้ว่า ทำไมบุคคลจึงแสดงพฤติกรรมบางอย่างที่ไม่เห็นจะได้รับผลตอบแทนที่เห็นอย่างเด่นชัด เช่น การทำบุญ หรือการให้เงินแก่ขอทาน เป็นต้น พฤติกรรมดังกล่าว อาจกล่าวได้ว่าบุคคล กระทำไปเพราะเกิดความรู้สึกเป็นสุขที่ได้ทำ ซึ่งความรู้สึกภายในดังกล่าวจัด ได้ว่าเป็นตัวเสริมแรง ต่อการแสดงพฤติกรรมนั้นนั่นเอง

หลักการเสริมแรงทางบวกอย่างมีประสิทธิภาพ

สมโภชน์ เอี่ยมสุภาษิต (2541, หน้า 192-193) กล่าวว่า หลักการใช้เสริมแรงทางบวกอย่างมีประสิทธิภาพนั้น มีหลักการทั่ว ๆ ไปดังนี้

1. การเสริมแรงทางบวกจะต้องให้หลังจากการเกิดพฤติกรรมเป้าหมายเท่านั้น การให้การชมเชยหรือให้สิ่งของก่อนการเกิดพฤติกรรมไม่ถือว่าเป็นการเสริมแรง
2. การเสริมแรงจะต้องกระทำทันทีที่พฤติกรรมเป้าหมายเกิดขึ้น การเสริมแรง ต่อพฤติกรรมเป้าหมายอย่างทันทีนั้น จะทำให้ผู้ที่ได้รับการเสริมแรงเกิดการเรียนรู้ได้ดีที่สุด
3. การเสริมแรงควรจะให้อย่างสม่ำเสมอ คือ ควรให้การเสริมแรงทุกครั้ง หรือแทบ ทุกครั้งที่พฤติกรรมเป้าหมายเกิดขึ้น ไม่ควรขึ้นอยู่กับอารมณ์ของผู้ดำเนินการปรับพฤติกรรมทำให้การเสริมแรงไม่สม่ำเสมอ ทำให้การเปลี่ยนแปลงของพฤติกรรมเกิดขึ้นได้น้อยมาก
4. ควรมีการบอกถึงเงื่อนไขการให้เสริมแรงคือ ควรมีการบอกผู้ที่ถูกปรับพฤติกรรม ว่าเขาควรแสดงพฤติกรรมอะไรในสถานการณ์ใด แล้วจะได้อะไรเป็นการเสริมแรง
5. ตัวเสริมแรงนั้น ควรจะมีประสิทธิภาพพอเหมาะที่จะเสริมแรงมากไปก็อาจจะทำให้เกิดการหมดสภาพการเป็นตัวเสริมแรง คือ บางครั้งทำให้ตัวเสริมแรงมากไปก็อาจจะทำให้เกิดการหมดสภาพการเป็นตัวเสริมแรงได้ โดยเฉพาะตัวเสริมแรงประเภทตัวเสริมแรงปฐมภูมิ แต่ก็ไม่ควรน้อยเกินไปจนไม่มีพลังที่จะทำให้บุคคลแสดงพฤติกรรมออกมา

6. ตัวเสริมแรงนั้นจะต้องเลือกให้เหมาะสมแต่ละบุคคล เนื่องจากคนเรามีความแตกต่างกัน ดังนั้นตัวเสริมแรงของแต่ละคนจึงอาจไม่เหมือนกัน อีกทั้งในบางโอกาสตัวเสริมแรงที่เคยเสริมแรงคนๆหนึ่ง อาจไม่เสริมแรงคนๆ นั้นในเวลาต่อมาก็ได้

7. ถ้าเป็นไปได้ควรให้ตัวเสริมแรงที่อยู่ในสภาพแวดล้อมนั้น เช่น การใช้กิจกรรม ที่ชอบทำมากที่สุด หรือการเสริมแรงทางสังคม

8. ควรมีการใช้ตัวแบบหรือการชี้แนะควบคู่ไปกับการเสริมแรงด้วย เนื่องจากว่า จะทำให้บุคคลได้เรียนรู้เร็วขึ้น

9. ควรมีการวางแผน การใช้ตารางการเสริมแรง หรือ ชี้เวลาการเสริมแรง เมื่อพฤติกรรมเป้าหมายเกิดขึ้นสม่ำเสมอแล้ว ควรจะมีการเปลี่ยนแปลงวิธีการเสริมแรงเสียใหม่ ให้เป็นการใช้ตารางการเสริมแรงก็ได้ เพราะจะทำให้พฤติกรรมที่เปลี่ยนแปลงไปให้คงอยู่นานขึ้น แม้ว่าจะไม่ได้รับการเสริมแรงอีกเลยในอนาคตก็ตาม

เมื่อศึกษาทฤษฎีการเสริมแรงแล้วผู้ศึกษาจึงได้นำแนวคิดมาใช้ในการจัดกระบวนการเรียนการสอนตามแผนการสอนเฉพาะบุคคล (IIP) โดยการให้แรงเสริมทางบวก เช่น คำชมเชย การลูบหัว แตะไหล่ ให้ดาวและให้รางวัลตามข้อตกลงในขณะที่ทำกิจกรรม ทำให้ดึงดูดความสนใจ และสร้างความกระตือรือร้นในการเรียนให้กับกลุ่มตัวอย่างและทำให้กลุ่มตัวอย่างเรียนรู้ อย่างมีความสุข

หลักการสอนการอ่านและการเขียน

สุมิตรา อังวัฒนกุล (2539, หน้า 63-64) กล่าวถึงการอ่านว่าเกี่ยวข้องกับกระบวนการ 2 อย่าง คือ กระบวนการทางด้านทักษะกลไก (Mechanical process) ซึ่งเกี่ยวข้องกับการนำสิ่งเร้าเข้าสู่สมอง และกระบวนการรับรู้ (Perception process) ซึ่งเกี่ยวข้องกับการตีความสิ่งเร้าหลังจากที่ได้เข้าสู่สมอง แล้วและได้อธิบายเกี่ยวกับกระบวนการทั้ง 2 อย่าง ซึ่งมีผลต่อประสิทธิภาพในการอ่านของแต่ละบุคคล สรุปได้ดังนี้

1. กระบวนการทางด้านกลไกและการอ่าน ประกอบด้วย

1.1 การมองเห็นและการอ่าน เด็กจะมีความพร้อมทางสายตา สามารถอ่านได้เมื่อมีอายุ ตั้งแต่ 5 – 6 ปี เพราะสายตาจะสามารถเพ่งมองในระยะไกล 20 นิ้ว หรือน้อยกว่านั้นได้และจะต้องเพ่งสายตาไปที่ระยะไกล 20 ฟุตหรือมากกว่านั้นได้ด้วย นอกจากนี้เด็กต้องมีทักษะการเคลื่อนไหว ทั้งการเคลื่อนไหวแบบหยุดอยู่กับที่ การมองย้อนกลับ และการกวาดสายตากลับ ซึ่งเด็กจะมีพัฒนาการการเคลื่อนไหวอย่างรวดเร็วในช่วง 4 ปีแรกของระดับประถมศึกษา

1.2 การได้ยินและการอ่าน การได้ยินมีความสัมพันธ์กับการอ่านเช่นเดียวกับการมองเห็น เด็กจะมีความพร้อมในการอ่านเมื่อเขาสามารถแยกเสียงหรือหน่วยเสียงในภาษา และรวมเสียงที่ได้ยินแล้วสังเคราะห์ส่วนประกอบต่างๆที่ได้นั้นเข้าด้วยกัน เมื่อเด็กได้ยินแล้ว ทักษะในการฟังก็จะเกิดขึ้น เด็กระดับประถมศึกษาจะเรียนรู้จากการฟังมากกว่าการอ่าน เด็กจะเรียนรู้ภาษาโดยใช้หูฟัง คำศัพท์แล้วเชื่อมโยงกับสัญลักษณ์ที่มองเห็นและพัฒนาสู่ทักษะการอ่านต่อไป

1.3 ระบบการทำงานของสมองกับการอ่าน สมองมีส่วนสำคัญต่อการอ่านเพราะสมองเป็นตัวควบคุมส่วนต่างๆของร่างกาย ที่เกี่ยวข้องกับการมองเห็น การได้ยิน การรับรู้ และการตีความสิ่งที่อ่าน ดังนั้น ถ้าสมองส่วนใดส่วนหนึ่งผิดปกติ จะเป็นผลให้ความสามารถในการอ่านด้อยลงไปด้วย

2. กระบวนการรับรู้และการอ่าน

การอ่านเป็นการตอบสนองต่อสัญลักษณ์ด้วยกระบวนการรับรู้ ซึ่งมีลำดับขั้นตอนเริ่มจากรับรู้สิ่งที่ปรากฏในสายตา แล้วแยกความแตกต่างของสัญลักษณ์ที่มองเห็นทำให้เกิดการรับรู้สามารถจำคำ และท้ายที่สุดจะเชื่อมโยงทำให้เข้าใจความหมายของคำนั้น เด็กที่เริ่มหัดอ่านจะสับสนในการรับรู้คำที่มีพยัญชนะต้นตัวเดียวกัน ดังนั้นจึงต้องอาศัยโครงสร้างและบริบทของคำช่วยในการรับรู้คำ การอ่านจะสมบูรณ์เมื่อผู้อ่านสามารถรับรู้ ตีความหมายของตัวหนังสือได้ ความสามารถนี้ขึ้นอยู่กับองค์ประกอบหลายด้าน ได้แก่ ภูมิหลังของประสบการณ์ วุฒิภาวะ พัฒนาการด้านสติปัญญา พัฒนาการด้านร่างกาย พัฒนาการด้านอารมณ์และสังคม พัฒนาการด้านความสนใจของผู้อ่าน

ความสำคัญของการอ่าน

การอ่านเป็นพื้นฐานที่สำคัญของการเรียนรู้และการพัฒนาสติปัญญาของคนในสังคมเพราะการอ่านทำให้เกิดการพัฒนาด้านสติปัญญา ความรู้ ความสามารถ พฤติกรรมและค่านิยมต่างๆ รวมทั้งช่วยในการเปลี่ยนแปลงการดำเนินชีวิต พัฒนาไปสู่สิ่งที่ดีที่สุดในชีวิต การอ่านจึงมีความสำคัญต่อชีวิตมนุษย์อย่างยิ่ง ดังนี้ (บันได้อ พุทธะวัน 2544, หน้า 10-15)

สำคัญต่อชีวิต การอ่านเป็นสื่อกลางของการเรียนรู้ ผู้อ่านมากย่อมรู้มาก และถ้านำความรู้นั้นมาใช้ประโยชน์ต่อสังคม สังคมนั้นย่อมมีประสิทธิภาพสามารถพัฒนาไปในทางที่ถูกที่ควรอย่างรวดเร็ว ดังนั้น การปลูกฝังให้รักการอ่านตั้งแต่เยาว์วัย จึงเป็นพื้นฐานในการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต

สำคัญต่อการเรียน การอ่านเป็นหัวใจของกิจกรรมทั้งหลาย ในการเรียนการสอนและมีความสำคัญยิ่งต่อความสำเร็จ การอ่านเป็นทักษะที่สำคัญยิ่งอันจะส่งผลต่อการเรียนรู้ในทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้โดยเฉพาะระดับประถมศึกษา หากเริ่มต้นศรัทธาฐานการอ่านของเด็กก็จะดี

องค์ประกอบในการอ่าน

องค์ประกอบซึ่งจะส่งผลต่อการอ่าน ดังนี้

1. **ระดับสติปัญญา** เด็กมีสติปัญญาไม่เท่ากัน ย่อมมีผลอย่างยิ่งต่อการอ่าน จึงไม่ควรเน้นให้อ่านได้เท่ากันในเวลาเดียวกัน

2. **วุฒิภาวะและความพร้อม** การอ่านต้องอาศัยทักษะต่างๆ เป็นองค์ประกอบย่อยๆ เช่น ทักษะการใช้สายตา การใช้ทักษะเกี่ยวกับการออกเสียง ดังนั้นการเตรียมความพร้อมทางด้านร่างกายของเด็กจึงเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งในการเริ่มต้นการสอนอ่าน

3. **แรงจูงใจ** แรงจูงใจมีทั้งนี้ภายนอกและภายใน ได้แก่ พ่อ แม่ ครู ภายใน ได้แก่ การค้นพบตัวเองว่าชอบหรือไม่อย่างไร

4. **สภาพร่างกาย** สภาพร่างกายที่สมบูรณ์จะช่วยให้สุขภาพจิตดี ร่างกายแข็งแรง มีความกระตือรือร้นมากกว่าร่างกายที่อ่อนแอ และเจ็บป่วย

5. **สภาพอารมณ์** อารมณ์ที่มั่นคงสม่ำเสมอ ร่างกายแข็งแรง ไม่มีแรงกดดันจากความคาดหวังของครูหรือผู้ปกครองจะทำให้เด็กอ่านได้ดี

6. **สภาพแวดล้อม** ทั้งที่บ้าน และที่โรงเรียนจะมีอิทธิพลต่อการอ่านสูงมาก เช่น บุคคลใกล้ชิดชอบอ่าน ที่โรงเรียนมีหนังสือให้อ่าน มีห้องสมุดที่นำเข้าไปศึกษาค้นคว้า มีกิจกรรมส่งเสริมการอ่านที่น่าสนใจและเหมาะสมกับความพร้อมของเด็กอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ

7. **การวางแผนการอ่านให้เด็ก** นอกจากวิธีสอนและสื่อแล้ว การวางกำหนดให้อ่านก็มีส่วนช่วยส่งเสริมการอ่านมากกว่าเดิม

ผดุง อารยะวิญญู (2542, หน้า 121-123) ได้ให้หลักวิธีสอนเด็กปัญญาอ่อนไว้ดังนี้

1. การสอนควรเน้นการให้เด็กท่องจำคำหรือข้อความ โดยให้เด็กพูดให้ได้ขึ้นเสียงชัดเจน
2. การสอนควรเน้นการจำแนกส่วนต่างๆ พร้อมบอกชื่อและวาดภาพประกอบ เช่น ส่วนต่างๆ ของต้นไม้ ส่วนต่างๆ ของร่างกายมนุษย์
3. การสอนควรเน้นการหาความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งของสองสิ่งหรือหลายๆ สิ่ง รูป วงกลมที่ครูวาดบนกระดานกับรูปทรงของผลไม้บางชนิด เป็นต้น
4. แบ่งเนื้อหาที่ควรจะสอนออกเป็นส่วนย่อยๆ หลายส่วนที่เด็กพอจะทำได้ ครูให้เด็กทำกิจกรรมทีละส่วนตามลำดับ
5. เนื้อหาที่让孩子เรียนควรเป็นสิ่งที่มีความหมายและเกี่ยวข้องกับเด็ก
6. เปิดโอกาสให้เด็กได้จับต้องสัมผัสในสิ่งที่ให้เด็กเรียน
7. ทบทวนสิ่งที่เรียนไปแล้วบ่อยๆ เพื่อให้เด็กจำได้ เด็กเหล่านี้มักลืมง่าย
8. ให้เด็กเรียนโดยวิธีให้เด็กจำแนกสิ่งของออกเป็นหมวดหมู่ที่มีสมาชิกไม่มากนัก หรือให้เด็กจำแนกสิ่งของจากหมวดหมู่ออกเป็นส่วนย่อยๆ
9. การอธิบายเนื้อหาบางอย่างให้เด็กเข้าใจควรมีภาพประกอบด้วยไม่ว่าจะเป็น ภาพถ่าย ภาพวาด ภาพจากวีดิทัศน์ หรือภาพใดก็ได้ เป็นการให้เด็กใช้สายตาประกอบการฟัง ซึ่งจะช่วยให้เด็กเข้าใจเนื้อหาที่ครูสอนได้ดียิ่งขึ้น

10. ควรให้แรงเสริมแก่เด็กอย่างสม่ำเสมอ ซึ่งอาจจะเป็นแรงเสริมที่เป็นวาจา เช่น คำชม คำพูดต่างๆ จากครู หรือแรงเสริมที่เป็นอาหารหรือสิ่งของก็ได้ แล้วแต่ความเหมาะสม

11. ควรให้นักเรียนเรียนรู้จากแบบอย่างที่ดีที่ถูกต้อง ครูอาจเป็นตัวอย่างเองในบางเรื่อง แต่ในด้านการประพฤติหรือพฤติกรรมในการเรียนบางอย่าง เด็กนักเรียนด้วยกันอาจเป็นตัวอย่างที่ดี ครูอาจชี้ให้เห็นพฤติกรรมที่พึงประสงค์ให้ชัดเจน แล้วจึงให้เด็กเลียนแบบพฤติกรรมที่พึงประสงค์ให้ชัดเจนแล้วจึงให้เด็กเลียนแบบพฤติกรรมอื่นๆ ของเพื่อน

12. ให้นักเรียนสังเกตพฤติกรรมของตนเอง บันทึกพฤติกรรมของตนเองที่เป็นปัญหา เพื่อให้เด็กได้เข้าใจและตระหนักในปัญหาของตน ให้เด็กเสนอแนะวิธีการแก้ไข ภายใต้การควบคุมของครู ให้นักเรียนแก้ไขตนเองแล้วรายงานให้ครูทราบ

13. ใช้วิธีสอนแบบการบริหารตนเอง เป็นการฝึกให้เด็กรู้จักควบคุมตนเองวิธีหนึ่ง เน้นการฝึกให้เด็กคาดเดาผลที่จะตามมาจากการกระทำที่ไม่พึงประสงค์ของตน แล้วให้เด็กแก้ไขพฤติกรรมของตน เช่น การไม่ทำการบ้าน ผลที่ตามมาคือทำงานไม่เสร็จ ขาดทักษะที่จำเป็นในด้านวิชาการ ซึ่งจำเป็นต้องใช้ในการดำรงชีวิตในอนาคต เป็นต้น

14. ใช้วิธีสอนแบบการสั่งสอนตนเอง เป็นการสอนที่คล้ายกับครูสอนนักเรียน แต่แทนที่ครูจะเป็นผู้สอน เด็กเป็นผู้สอนตนเองตามแบบอย่างที่คุณสอน เด็กจะเป็นผู้พูดหรือท่องคำพูดให้มีเสียงดังพอที่ตนเองจะได้ยิน แล้วให้ตนเองปฏิบัติตาม เช่น ในการแก้ปัญหาโจทย์ตัวเลข นักเรียนอาจเปล่งเสียงพูด ดังนี้ “การแก้ปัญหามี 5 ขั้นตอน ขั้นที่ 1 ฉันต้องการทำอะไร ขั้นที่ 2 ฉันจะต้องทำอะไรบ้าง ขั้นที่ 3 วางแผน จะแก้โจทย์ปัญหายังไง ขั้นที่ 4 ลงมือทำ จะทำให้ละเอียดรอบคอบ ขั้นที่ 5 ชมตัวเองว่าดีมาก คราวหลังทำให้ถูกต้องอีก” เป็นต้น

สุรางค์ ไคว่ตระกูล (2548, หน้า 138-140) กล่าวว่า การสอนเด็กที่มีความยุ่งยากในการเรียนรู้ที่ได้ผลดีก็คือ การสอนนักเรียนเป็นรายบุคคล เช่น การใช้ Programmed instruction แต่เนื่องจากทางปฏิบัติอาจจะทำไม่ได้ ครูอาจจะใช้หลักการสอนดังต่อไปนี้

1. ก่อนอื่นครูจะต้องแสดงให้นักเรียนทราบว่า ครูเต็มใจที่จะช่วยนักเรียนให้เกิดการเรียนรู้
2. พยายามหลีกเลี่ยงสภาพที่จะก่อให้เกิดความคับข้องใจ โดยการจัดบทเรียนให้เหมาะสมกับความสามารถ ตัวอย่างเช่น อาจจะเลือกงานที่นักเรียนเรียนซ้ำทำได้ และลดจำนวนงานให้น้อยกว่านักเรียนปกติ
3. ในเวลาถามคำถามครูควรจะต้องเลือกคำถามที่นักเรียนเรียนซ้ำจะตอบได้และให้เวลาในการตอบ โดยครูอาจจะถามคำถามซ้ำหรืออธิบายคำถามให้นักเรียนเรียนซ้ำเข้าใจ
4. พยายามที่จะจัดหน่วยเรียนให้สั้นและจบได้ในตัว โดยคำนึงถึงความสามารถของนักเรียนเรียนซ้ำ

5. ทุกครั้งที่จะเริ่มบทเรียนใหม่ ครูควรจะทบทวนบทเรียนที่เรียนมาแล้ว โดยใช้วิธีการที่ให้โอกาสนักเรียนที่เรียนช้าได้แสดงออก และรู้สึกว่าคุณทำได้และสนุก

6. แบ่งบทเรียนออกเป็นลำดับขั้น เพื่อช่วยนักเรียนเรียนช้าได้รับข้อมูลย้อนกลับทันที

7. พยายามหาวิธีช่วยให้นักเรียนเรียนช้า ติดตามผลของความก้าวหน้าการเรียนของตนเอง เพื่อจะได้มีกำลังใจ

สรุปได้ว่า การอ่านเป็นทักษะพื้นฐานสำคัญของการเขียนและเมื่อนักเรียนได้เรียนรู้ด้วยเทคนิค วิธีการสอนที่หลากหลายจากครูผู้สอน ก็จะสามารถใช้เป็นพื้นฐานในการเรียน ศึกษา ค้นคว้าหาความรู้ ในด้านอื่นๆ ต่อไป และสามารถนำไปใช้ประโยชน์ในการประกอบอาชีพ การดำเนินชีวิตประจำวัน เพื่อให้อยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

เทคนิคการสอนการอ่านสำหรับนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษ

การสอนอ่านสำหรับนักเรียนที่มีความยุ่งยากในการเรียนรู้ควรดำเนินการดังนี้

1. ครูควรชมเชยและให้รางวัลเด็กแทนการตำหนิ
2. ใช้หนังสือนิทานในการสอนเพื่อให้เด็กสนใจในการอ่าน
3. ควรใช้สื่อการเรียนรู้ที่หลากหลายมากกว่าการเขียนบนกระดานเพียงอย่างเดียว
4. จัดหาหนังสืออ่านง่าย ๆ ให้เพียงพอสำหรับเด็กที่เริ่มหัดอ่าน
5. ฝึกทักษะการอ่านและเขียนควบคู่กันไป
6. ควรสอนคำที่มีความหมายในชีวิตประจำวัน และฝึกการใช้ความคิด
7. ควรมีบัตรคำหรือบัตรงานของเด็กประกอบ
8. ควรใช้เกมหรือเพลงประกอบการเรียนการสอน

ทักษะก่อนการอ่าน

ทักษะที่นักเรียนต้องมีก่อนการสอนอ่าน คือ

1. การรู้จักรูปร่าง การจับคู่ การเลียนแบบ การเห็นข้อแตกต่าง และการแยกแยะรายละเอียดในรูปภาพ

2. แยกแยะเสียงได้

3. สามารถจำสิ่งของที่เห็นและเสียงที่ได้ยิน ได้ฟังได้ทั้งในระยะสั้นและระยะยาว

4. การเล่านิทานให้เด็กฟังจะช่วยในการพัฒนาทางภาษาได้ดี

เทคนิคการเล่านิทาน

1. เลือกเนื้อเรื่องที่นักเรียนสามารถแสดงบทบาทสมมติได้ง่าย

2. อ่านเนื้อเรื่องให้เข้าใจก่อนจัดกิจกรรมการเรียนการสอน และจัดเตรียมอุปกรณ์ที่ต้องการให้พร้อม

3. ให้นักเรียนคนใดคนหนึ่งแสดงบทบาทสมมติเป็นครู โดยครูอาจมีเสื้อชุดครู (ทำชุดครูขนาดเล็ก หรือ ใช้ชุดเก่า) นักเรียนอาจจะเปลี่ยนกันสวมบทบาทครูได้ทุกคน

4. ให้นักเรียนทุกคนทำความเคารพผู้ที่แสดงบทบาทเป็นครู และขานชื่อตัวเอง

5. ครูเล่านิทานโดยใช้ภาษาที่ฟังง่าย

6. เมื่อจะแสดงบทบาทที่สำคัญให้ครูหยุดเล่าแล้วให้นักเรียนที่แสดงเป็นครูเดินแสดงบทบาทดังกล่าวให้เพื่อนนักเรียนทุกคนในห้องดู

7. สิ่งสำคัญคือให้นักเรียนทุกคนสังเกตบทบาทนั้นให้ดี ๆ และทำความเข้าใจ

8. หลังจากเล่านิทานเสร็จให้นักเรียนที่แสดงบทบาทสมมติเป็นครู ครูถอดเสื้อออกแล้วไปนั่งกับเพื่อน ถ้าใช้อุปกรณ์พิเศษ ครูต้องให้นักเรียนสังเกตขณะที่ครูแสดงบทบาท เพื่อนนักเรียนจะสามารถใช้จินตนาการและแสดงบทบาทนั้นได้ด้วยตนเองได้

9. อุปกรณ์ที่ใช้ประกอบต้องมีขนาดใหญ่และน่าสนใจโดยใช้จินตนาการเปลี่ยนสิ่งที่ธรรมดาให้เป็นสิ่งพิเศษที่อยู่ในนิทาน

10. โดยเฉพาะนักเรียนที่กำลังแสดงบทบาทสมมติต้องยืนขึ้นและใส่ชุดแสดง ส่วนเพื่อนคนอื่น ๆ ที่ต้องการแสดงต้องนั่งรอ

11. นักเรียนที่แสดงบทบาทสมมติไม่ต้องบรรยาย ครูจะเป็นผู้กำกับการแสดงโดยจัดวางตัวนักเรียน และจะเป็นผู้พากษ์บทพูดให้นักเรียนแสดงบทบาทอย่างเดียว

12. ครูอธิบายเรื่องราวที่มีในนิทาน และให้นักเรียนดูภาพที่เขาต้องแสดงบทบาทบ่อย ๆ

13. ครูต้องให้นักเรียนสังเกตเวลาที่เพื่อนแสดง และพยายามทำความเข้าใจตลอดเวลา

การพัฒนาภาษาโดยการสนทนา

ช่วงเวลา 20 นาทีแรกของชั่วโมง ในช่วงเช้าก่อนเริ่มสอนบทเรียน ครูต้องจัดให้นักเรียนสนทนากับครูเพื่อฝึกให้นักเรียนพูดภาษาได้ถูกต้อง ทักษะการพูดเป็นความสามารถสำคัญที่สุดของนักเรียน เพราะต้องใช้ในชีวิตประจำวัน อย่างไรก็ตาม ครูอาจจะคิดว่าการเล่นไม่สำคัญมากนัก จึงไม่กระตือรือร้นที่จะสอนสนทนา ครูอาจจะไม่มีความสามารถให้นักเรียนทำใน 20 นาที หรือคิดหัวข้อที่น่าสนใจสำหรับนักเรียนไม่ออก เพื่อสะดวกเกี่ยวกับหัวข้อสนทนาครูอาจจะใช้แผ่นบันทึกการสนทนา เขียนวันที่ลงในช่องที่สนทนา ทุกหัวข้อภาครื่องหมายลงในหัวข้อที่สนทนา ในขณะที่สนทนาไปบันทึกต้องอยู่กับครู ครูไม่จำเป็นต้องสนทนาตามลำดับที่เขียนไว้ ถ้าครูมีความคิดอื่นที่นอกเหนือจากที่เขียนไว้ครูสามารถเพิ่มได้

ครูต้องส่งเสริมให้นักเรียนสนทนาให้ได้หลายคำไม่ใช่เพียงคำว่า “ใช่” หรือ “ไม่” เช่น ไม่ถามนักเรียนว่า ชอบกล้วยไหม ควรถามให้คิดดังนี้ เช่น นักเรียนชอบผลไม้อะไร เพราะอะไร ครูไม่ควรให้ความสนใจเฉพาะนักเรียน ที่พูดเก่งเท่านั้น นักเรียนขี้อายหรือพูดไม่เก่งควรได้รับการฝึกพูดให้มากเป็นพิเศษ

วิธีสอนอ่าน

วิธีสอนการเริ่มการอ่าน ใช้วิธีดูคำ (sight reading method) วิธีนี้นักเรียนไม่ได้เรียนเกี่ยวกับตัวอักษรแต่เรียนคำศัพท์ง่ายๆ โดยเปรียบเทียบรูปร่างคำต่าง

วิธีสอนอ่านที่นำมาใช้ได้ทั้งนักเรียนที่เรียนรู้ช้าและเด็กปกติ (ศูนย์การศึกษาพิเศษ เขตการศึกษา 8 2548, หน้า 112-118) กล่าวถึงวิธีสอนอ่าน 6 วิธี คือวิธีสอนอ่านเป็นคำ วิธีสอนหน่วยเสียง วิธีสอนอ่านเบื้องต้น วิธีรวมทักษะทางภาษา วิธีจัดประสบการณ์ทางภาษา และวิธีสอนอ่านรายบุคคล แต่ละวิธีมีรายละเอียดโดยสรุปดังนี้

1. วิธีการสอนอ่านเป็นคำ (Sight Word Approach) เป็นการสอนให้เด็กอ่านเป็นคำ และให้เด็กอ่านก่อนที่เด็กจะจำตัวอักษรได้ เมื่อเด็กอ่านคำได้มากพอสมควรแล้ว จึงสอนให้รู้จักตัวสระและพยัญชนะในภายหลัง ครูอาจใช้บัตรคำแทนการสอน ให้เด็กอ่านตาม ให้ดูภาพประกอบ เด็กอาจอ่านคำได้โดยการจำ ครูอาจทำได้โดยบันทึกเสียงลงในเทปก็ได้ แล้วจึงเปิดเสียงให้เด็กฟัง และให้เด็กอ่านบัตรคำ การสอนวิธีนี้จะทำให้เด็กอ่านคำโดยใช้สายตา มีรายงานวิจัยระบุว่าเด็กที่มีปัญหาทางการเรียนรู้ได้คะแนนต่ำกว่าเด็กปกติในชั้นเรียนเดียวกันเมื่อทดสอบโดยใช้วิธีนี้

2. วิธีสอนหน่วยเสียง (Phonics Approach) เป็นการสอนโดยให้เด็กอ่านโดยวิธีให้เด็กเข้าใจหน่วยเสียงในภาษา เช่น เสียงสระ เสียงพยัญชนะ และให้เด็กแปลงเสียงให้ถูกต้องหน่วยเสียงสระและพยัญชนะจะปรากฏในคำ ดังนั้นอาจกล่าวได้ว่า วิธีนี้เป็นวิธีการสอนอ่านเป็นคำ ๆ ในแต่ละคำมีที่ให้สังเกตหน่วยเสียงได้อย่างชัดเจน เช่น

คอ	ตอ	กอ	เสียงสระอ
บ้าน	บ้าน	ด้าน	พยัญชนะต้นที่ต่างกัน
กิน	บิน	ดิน	พยัญชนะต้นที่ต่างกัน
บวบ	บวบ	บวม	ตัวสะกดที่ต่างกัน เป็นต้น

3. วิธีสอนอ่านเบื้องต้น (Basal Reading Approach) เป็นการสอนอ่านโดยมีเนื้อหาเป็นชุด ตามระดับความสามารถของเด็กตั้งแต่ง่ายไปหายาก เริ่มจากอ่านเป็นคำ อ่านฟังเสียง ไปจนถึงการอ่านเพื่อเข้าใจความหมาย เนื้อหามีตั้งแต่สั้น ๆ ไปจนถึงเนื้อหาที่มีความยาวหลายหน้ากระดาษ ภายในชุดการสอนประกอบด้วยบัตรคำ บัตรภาพ เนื้อหาสาระที่จะให้เด็กอ่านมีการจำกัดคำยาก และเพิ่มปริมาณคำยากขึ้นตามลำดับ มีคู่มือครู และมีการทดสอบไว้สำหรับแต่ละตอนแต่ละชุด ดังนั้นการสอนอ่านด้วยวิธีนี้จึงเป็นการกำหนดเนื้อหาที่เป็นระบบจากง่ายไปหายาก

4. วิธีองค์รวมทางภาษา (Whole Language Approach) เป็นการสอนภาษาแก่เด็กที่สอนรวมทักษะทั้งการฟัง การอ่าน การพูด และการเขียน ไม่ควรแยกสอนทีละทักษะ เด็กจะพัฒนาทักษะไปพร้อม ๆ กัน การสอนภาษาแก่เด็กควรสอนในเนื้อหาสาระที่มีความหมายสำหรับเด็ก ขั้นตอนในการสอนอาจเป็นดังนี้

4.1 อ่านหนังสือให้เด็กฟัง

4.2 ฝึกให้เด็กอ่านหนังสือในใจทุกวัน โดยใช้เวลาไม่มาก

4.3 เรื่องที่นำมาให้เด็กอ่านควรเป็นเรื่องที่จัดเนื้อหาแล้วให้เด็กอ่านเรื่องในลักษณะนี้ทุกวัน

4.4 ในการสอนเขียน ครูอาจเขียนให้เด็กดูเป็นตัวอย่างบ่อย ๆ

4.5 ให้เด็กเขียนอธิบายภาพในสมุดภาพของเด็กที่เด็กจัดทำขึ้น

4.6 จัดทำเรื่องที่อ่านให้ง่ายขึ้น เช่น จัดรวบรวมคำยากหรือจัดหมวดหมู่ของคำตามเนื้อหาที่อ่าน

5. วิธีจัดประสบการณ์ทางภาษา (Language Experience Approach) วิธีจัดประสบการณ์ทางภาษาเหมาะสำหรับการสอนอ่านในระยะเริ่มต้นไปจนถึงระยะกลางนั้นคือ จากระดับอนุบาลไปจนถึงระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาตอนต้น เป็นการรวมทุกทักษะไปพร้อมกัน ครูที่สอนโดยวิธีนี้มีความเชื่อว่าเด็กมีความคิดเกี่ยวกับเรื่องอะไร เขาก็จะพูดคุยเกี่ยวกับเรื่องนั้น ดังนั้นการจัดประสบการณ์ให้กับเด็กจึงยึดความสนใจของเด็กเป็นหลักไม่ว่าจะเป็นการสอนฟัง สอนอ่าน สอนพูด หรือสอนเขียน ครูอาจทราบได้ว่าเด็กมีความสนใจเรื่องใด จากการวาดภาพ หรืองานศิลปะของเด็กครูจึงนำเรื่องราวดังกล่าวมาขยายผล ครูอาจให้เด็กเขียนอธิบายภาพแล้วให้เด็กอ่านจากข้อความที่เด็กเขียนด้วยตนเอง

6. วิธีสอนอ่านเป็นรายบุคคล (Individualized Reading Approach) ในการสอนอ่านเป็นรายบุคคลนั้น จะต้องคำนึงถึงความต้องการและความสามารถในการอ่านของแต่ละบุคคลเป็นหลัก เด็กควรมีโอกาสในการคัดเลือกหนังสือที่อ่านด้วยตนเอง ซึ่งเด็กจะเลือกตามความสนใจและระดับความยากง่ายที่เหมาะสมกับความสามารถของตนเอง ครูผู้สอนควรเตรียมหนังสือไว้มาก ๆ เพื่อให้เด็กเลือกอ่าน ครูสอนเด็กให้รู้จักคำ ประโยคและอ่านข้อความที่ยาว ๆ ตามลำดับ การวัดผลเน้นทักษะที่กำหนดไว้ในจุดมุ่งหมาย เช่น การอ่านคำอย่างเดี่ยว การอ่านคำและเข้าใจความหมาย การอ่านเป็นประโยค เป็นต้น

นอกจากที่กล่าวมาแล้ว วิธีการที่เหมาะสมสำหรับสอนอ่านแก่นักเรียนที่เรียนรู้ช้า โดยเฉพาะ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. วิธีของเฟอร์นาลด์ (The Fernald Method) วิธีนี้ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน คือ

ขั้นที่ 1 เด็กเลือกคำที่ต้องการอ่าน ครูเขียนคำดังกล่าวลงบนกระดาษด้วยสีเทียน ด้วยตัวอักษรขนาดใหญ่ แล้วให้เด็กใช้นิ้วมือลากตามสีเทียน ในขณะที่เด็กลากเส้นด้วยนิ้วมือเด็กพูดไปด้วยว่าตัวอักษรอะไร ให้เด็กปฏิบัติหลาย ๆ ครั้ง จนกว่าเด็กจะอ่านและเขียนได้

ขั้นที่ 2 เด็กเรียนรู้คำใหม่ด้วยวิธีเดิม แต่เป็นการเรียนรู้คำใหม่ครูเขียนคำใหม่ลงบนกระดาน ให้เด็กอ่านออกเสียงตามครู แล้วให้เด็กลอกคำลงในสมุด

ขั้นที่ 3 เด็กเรียนรู้คำใหม่จากหนังสือ อ่านออกเสียง เด็กเรียนรู้คำใหม่จากการอ่าน หากมีปัญหาให้กลับไปขั้นที่ 1 ใหม่

ขั้นที่ 4 จัดกิจกรรมการอ่านให้ยากขึ้น เพื่อเด็กจะได้นำความรู้เกี่ยวกับคำที่ได้เรียนไปแล้วไปใช้ในการอ่าน หลังจากเด็กอ่านไปแล้วให้เด็กเขียน

การสอนของเฟอร์นาลด์ เน้นการใช้ประสาทสัมผัสการรับรู้หลายด้านทั้งการฟัง ทางสายตา และการสัมผัส

2. วิธีของจิลลิงแฮม (Gillingham Method) วิธีสอนนี้กำหนดการสอนอ่านไว้อย่างเป็นระบบ และเป็นขั้นตอน สอนโดยการนำหลักวิทยาศาสตร์ และวิชาสรีรวิทยามาใช้เน้นคำที่ประกอบด้วยเสียงสระ และเสียงพยัญชนะเดียวกัน ใช้บัตรคำในการสอน เด็กเรียนรู้คำว่าประสมด้วยอักษรตัวใด เช่น ก ไก่ ข ไข่ ฮ นกฮูก เป็นต้น

3. วิธีอ่านพร้อมกัน (Joint Reading) เป็นการฝึกเด็กที่มีความบกพร่องทางการอ่านให้อ่านได้และอ่านด้วยความเร็วที่สอดคล้องกับความสามารถของตน ในทางปฏิบัติครูจะให้นักเรียนอ่านออกเสียงไปพร้อมกับครู เด็กจะได้ยินเสียงครู และเสียงของตนเองด้วย ครูจะให้เด็กนั่งอยู่ด้านหน้าหันหน้าเข้าหาครู ทั้งสองคนหันหน้าเข้าหากัน กำหนดเวลาในการอ่านร่วมกัน เช่น 5 นาที ทั้งสองเริ่มอ่านพร้อมกัน ในตอนแรกครูอ่านด้วยเสียงอันเดียวและอ่านเร็ว ต่อมาครูจะลดความดังของเสียงอ่าน และลดความเร็วในการอ่านลงจนกระทั่งเด็กอ่านคนเดียวได้ในที่สุด

4. วิธีจินตภาพ (Visual Imagery) เหมาะสำหรับการสอนทำความเข้าใจในเรื่องที่อ่าน ครูจะสอนให้เด็กใช้จินตนาการให้เห็นภาพประกอบเรื่องที่อ่าน โดยครูให้นักเรียนหลับตา แล้วนึกถึงภาพ เช่น เป็นภาพภูเขา แม่น้ำหรือภาพในจินตนาการ เป็นต้น เหมือนกับเป็นการใช้จินตนาการสร้างจากละครนั่นเอง หนังสือที่ครูให้เด็กอ่านควรเป็นหนังสือง่ายแล้วจึงเพิ่มความยากขึ้นเรื่อย ๆ

5. การกำหนดรายละเอียดของเรื่อง (Story Map) Map มีความหมายว่า Work Out Details หรือการกำหนดรายละเอียดของเรื่อง ในการสอนอ่านขั้นต้น ครูอาจมีรูปภาพแผนภูมิหรือกราฟมาแสดงให้เด็กดู มีแบบฝึกหัดให้นักเรียนดูภาพหรืออ่านแผนภูมิแล้วตอบรายละเอียดต่าง ๆ ในแบบฝึกหัด สำหรับการอ่านในขั้นที่สูงขึ้นครูอาจมีวิธีให้นักเรียนบอกรายละเอียดของคำที่มีความหมาย (Semantic Mapping) คล้ายคลึงกัน ในทางปฏิบัติครูจะเขียนคำที่มีความสำคัญลงบนกระดานแล้วให้นักเรียนคิดหาคำที่เกี่ยวข้องกับคำนี้มาคนละคำ คำที่ครูนำมาเขียนบนกระดาน คำที่นักเรียนคิดได้จะเป็นคำบริวาร แล้วให้นักเรียนจัดหมวดหมู่ของคำเหล่านั้น แล้วให้นักเรียนเขียนเรื่องราวโดยใช้คำศัพท์ที่นักเรียนกำหนดเอาบนกระดาน หลังจากนั้นให้นักเรียนแต่ละคนอ่านสิ่งที่ตนเขียนให้เพื่อนฟัง Semantic Mapping มีรายละเอียดดังนี้

5.1 เลือกเรื่องที่จะอ่านให้เหมาะสมกับความสนใจของเด็ก

5.2 วิเคราะห์เรื่องที่อ่านแล้วหาใจความสำคัญมา 1 คำ

5.3 วิเคราะห์เรื่องที่อ่านแล้วหารายละเอียดให้มากที่สุด

5.4 ครูเขียนคำในข้อที่ 5.2 ลงบนกระดานแผ่นใหญ่ไว้ตรงกลาง

5.5 ให้นักเรียนแต่ละคนช่วยกันเขียนคำที่เป็นรายละเอียดในข้อที่ 2 ไว้รอบ ๆ คำในข้อที่ 5.4

5.6 ให้เด็กระดมความคิด ให้เด็กอธิบายคำที่เขียนลงบนกระดานว่ามีความหมายว่าอย่างไร

5.7 ให้เด็กลากเส้นความสัมพันธ์ระหว่างใจความสำคัญกับรายละเอียดย่อย ๆ

5.8 ให้เด็กอ่านเรื่องอีกครั้งแล้วตรวจสอบว่าความสัมพันธ์ดังกล่าวปรากฏอยู่บรรทัดใดในเรื่อง

5.9 ทบทวนแผนภูมินี้อีกครั้ง

5.10 แจกแผนภูมิแก่เด็กเก็บไว้เมื่อเวลาสอบ

6. การคิดล่วงหน้า (Advanced Organizer) เป็นการกระตุ้นให้เด็กคิดล่วงหน้าเกี่ยวกับเรื่องที่จะอ่านแต่ครูยังไม่ให้เด็กอ่าน เช่น ครูอาจนำเข้าสู่เรื่องดังนี้

ต่อไปนี้เป็นเรื่องราวของการปล้นธนาคาร

นักเรียนลองคิดล่วงหน้าสิว่า คนที่ปล้นธนาคารคิดอย่างไรจึงจะปล้น

เขามีความจำเป็นอะไร

เขาจะเอาเงินไปทำไม

เขาจะทำร้ายเจ้าหน้าที่ของธนาคารไหม เป็นต้น

หลังจากนั้นครูจึงให้เด็กอ่านเรื่อง แล้วให้นักเรียนอภิปรายกันว่า เรื่องราวเป็นอย่างไร สอดคล้องกับความคิดของนักเรียนที่คิดไว้ล่วงหน้าหรือไม่

7. การเล่าเรื่องซ้ำ (Story Retelling) ครูให้นักเรียนอ่านเรื่องที่ต่ำกว่าความสามารถของเด็กเล็กน้อย เมื่อเด็กอ่านเข้าใจแล้ว ให้นักเรียนเล่าเรื่องที่อ่านให้ครูฟัง หรือให้นักเรียนในกลุ่มฟัง หรือผลัดกันเล่าเรื่องโดยใช้ภาษาของตนเอง หลังจากนั้นให้นักเรียนตั้งคำถามของตนเอง และให้หาคำตอบเอง วิธีนี้จะช่วยให้เด็กที่มีปัญหาทางการเรียนรู้เข้าใจเรื่องที่อ่านได้ดีขึ้น หลังจากนั้นครูให้นักเรียนอ่านเรื่องที่ยากขึ้นตามลำดับ

ผดุง อารยะวิญญู (2546, หน้า 45-46) กล่าวถึงการที่เด็กที่มีปัญหาทางการอ่านเขียนจะอ่านหนังสือได้หรือไม่นั้น ต้องอาศัยทักษะเบื้องต้น 3 ด้าน คือ การจดจำ การเข้าใจความหมายของคำศัพท์ และความสามารถในการเข้าใจสิ่งที่อ่าน ดังนี้

1. การจำคำได้ การที่เด็กจะจดจำคำได้นั้นจะต้องอาศัยความพร้อมในการอ่าน การจำคำได้ มีเนื้อหา ดังนี้

1.1 การจับคู่ภาพเหมือน

1.2 การจับคู่อักษรเหมือน

1.3 การจับคู่คำเหมือน

1.4 มีความตั้งใจที่จะฟัง

1.5 การจำแนกเสียงพยัญชนะต้น ตัวสะกด และพยัญชนะควบกล้ำ

1.6 การจำแนกเสียงสระสั้น – ยาว

1.7 การจำแนกเสียงสระแท้ สระประสม

เมื่อเด็กมีทักษะทั้งหมดนี้แล้ว เด็กก็จะสามารถจำคำได้ซึ่งเป็นความพร้อมอย่างหนึ่งที่จะช่วยให้เด็กอ่านหนังสือได้ในโอกาสต่อไป

2. การเข้าใจความหมายของคำศัพท์ การที่เด็กจะสามารถอ่านหนังสือได้นั้น จำเป็นต้องรู้คำศัพท์จำนวนมาก ก่อนที่เด็กจะรู้คำศัพท์เป็นจำนวนมากได้นั้น เด็กจะต้องมีทักษะเบื้องต้นดังต่อไปนี้

2.1 จัดกลุ่มคำที่มีความหมายเหมือนกันได้

2.2 จัดกลุ่มคำที่มีความหมายตรงข้ามกันได้

2.3 บอกได้ว่าคำใดสะกดผิด

2.4 ใช้พจนานุกรมเป็น

2.5 จัดกลุ่มคำที่มีความหมายเดียวกัน

2.6 เขียนประโยคโดยใช้คำที่กำหนดให้

2.7 ให้ความหมายของคำตามที่ปรากฏในประโยคได้

2.8 จัดประเภทของคำได้

2.9 เดาความหมายของประโยคได้ถูกต้อง แม้จะมีคำขาดหายไปบ้างก็ตาม

3. การเข้าใจความหมายในสิ่งที่อ่าน

การเข้าใจความหมายในสิ่งที่อ่านเป็นสิ่งสำคัญเพราะเป็นความสามารถในการใช้ภาษาอย่างหนึ่ง ผู้อ่านจะต้องมีทักษะดังนี้

3.1 ทักษะเกี่ยวกับระบบเสียงในภาษาไทย คำแต่ละคำสามารถอ่านออกเสียงได้ และจะต้องออกเสียงตามวรรณยุกต์ จึงจะสามารถเข้าใจได้ถูกต้อง

3.2 ทักษะเกี่ยวกับการเข้าใจความหมาย คำแต่ละคำมีความหมายในตัวของมันเอง นักเรียนจะต้องจำความหมายของคำให้ได้จึงจะสามารถอ่านหนังสือและเข้าใจความหมาย

3.3 ทักษะเกี่ยวกับการเรียงคำ นั่นคือการนำคำหลายคำมาเรียงกันเป็นวลี หรือ ประโยค และจะต้องเรียงกันในลักษณะที่ถูกต้องจึงจะมีความหมาย

3.4 ความสนใจ เราจะอ่านและเข้าใจเรื่องที่อ่านได้ดี หากเรื่องที่อ่านนั้นอยู่ในความสนใจของเรา ดังนั้น การจัดเนื้อหาให้นักเรียนอ่านจึงควรสอดคล้องกับอายุ เพศ ระดับชั้นของเด็กก็จะช่วยให้เขาอ่านได้ดี

3.5 แรงจูงใจในการอ่าน หากผู้อ่านได้รับผลประโยชน์จากการอ่าน ก็จะทำให้เขาสนใจเรื่องที่อ่านเพิ่มขึ้น

3.6 การจัดลำดับความยากง่ายในการอ่าน การจัดเนื้อหาการอ่านให้แก่เด็กจะต้องเรียงลำดับจากง่ายไปหายาก จึงจะช่วยให้เด็กอ่านเข้าใจได้ดีขึ้น จัดลำดับคำที่เป็นรูปธรรมก่อนคำที่เป็นนามธรรม

3.7 การเรียงลำดับประโยค ควรเรียงลำดับประโยคที่มีคำไม่มากนักและเป็นประโยคสั้น ๆ ไปจนถึงประโยคที่ประกอบด้วยคำเป็นจำนวนมาก ซึ่งเป็นประโยคยาว ๆ

3.8 การอ่านจับใจความสำคัญ ใจความสำคัญคือ ข้อมูลที่สำคัญที่สุดผู้เขียนต้องการแสดงไว้ในย่อหน้าที่อ่าน ใจความสำคัญอาจอยู่ตอนกลาง หรือตอนท้ายก็ได้ผู้อ่านจะต้องหาให้พบ

ผดุง อรรถะวิญญู (2546, หน้า 49-59) ได้สรุปวิธีสอนอ่านแก่นักเรียนที่มีความต้องการพิเศษในการอ่าน มีทั้งหมด 8 วิธี ดังนี้

1. การฝึกให้รู้จักพยัญชนะและสระ (Consonant and Vowel Identification)
2. การจำแนกตัวอักษร (Letter Discrimination)
3. การสอนเป็นคำ (Word Attack)
4. การวิเคราะห์คำ (Word Analysis)
5. วิธีโฟนิกส์ (Phonics Method)
6. การบันทึกชี้นำ (Guided Note)
7. วิธีก้างปลา (Herring Bone Method)
8. วิธีกำหนดคำสำคัญของเรื่อง (Story Mapping)

วิธีที่ 1-5 เป็นวิธีสอนให้เด็กอ่านคำภาษาไทย วิธีที่ 6-8 เป็นวิธีการสอนอ่านจับใจความ จากวิธีการสอนอ่านแก่เด็กที่มีปัญหาทางการเรียนรู้ดังกล่าวมาแล้วข้างต้น แต่ละวิธีมีทั้งข้อดีและข้อเสีย ในการสอนอ่านแก่เด็กโดยเฉพาะการอ่านเบื้องต้นที่มุ่งให้เด็กอ่านได้ อ่านออกเป็นหลักนั้น ครูจะต้องเลือกใช้วิธีสอนให้เหมาะกับสภาพและวัยของเด็ก ไม่ใช่ใช้วิธีใดวิธีหนึ่งเพียงอย่างเดียว แต่ควรใช้หลาย ๆ วิธี ยิ่งเด็กที่มีปัญหาทางการเรียนรู้ด้วยแล้ว เด็กจะต้องได้รับการฝึกหัดมาก ทักษะการอ่านของเด็กจึงจะเกิดขึ้น การฝึกให้รู้จักพยัญชนะและสระ การจำแนกตัวอักษร การสอนเป็นคำ การวิเคราะห์คำ และวิธีโฟนิกส์ ซึ่งแต่ละวิธีมีหลักการ เนื้อหาและวิธีการฝึกที่แตกต่างกันออกไป ดังนั้นถ้ามีวิธีใดที่จะช่วยให้การสอนง่ายขึ้น หรือเพิ่มความสุขสนุกสนานแก่เด็กต้อง

นำมาใช้อุปกรณ์หรือสื่อการสอนประเภทหนังสือสามมิติ เป็นสื่อการสอนประเภทหนึ่งที่สามารถนำมาใช้ได้ผลดีในการพัฒนาทักษะการอ่านคำ ก็ได้อาศัยวิธีสอนดังกล่าวมาแล้วข้างต้นเป็นแนวในการสร้างหนังสือสามมิติอีกด้วย ซึ่งประชากรที่ใช้ในการศึกษาในครั้งนี้ เป็นเด็กที่มีปัญหาการเรียนรู้ด้านการอ่าน มีปัญหาในการอ่านสะกดคำ ทำให้เด็กอ่านไม่ได้ อ่านไม่ออก ผู้ศึกษาได้เลือกวิธีการสอนอ่านเป็นคำ เพราะวิธีนี้ช่วยให้เด็กเรียนรู้การอ่าน โดยอ่านเป็นคำ ๆ ไม่ต้องสะกดคำอ่าน หรือสะกดตัวผสมคำ รวมถึงเป็นการให้เด็กเรียนรู้การอ่านทางตา ซึ่งสอดคล้องกับวิธีการเรียนอ่านตามพัฒนาการด้านการอ่านของเด็ก ดังนั้นวิธีการสอนอ่านคำ จึงน่าจะเป็นวิธีการสอนที่ช่วยแก้ปัญหาในการอ่านของนักเรียนให้นักเรียนสามารถอ่านคำได้และพัฒนาไปสู่การอ่านเป็นประโยคและเนื้อเรื่องต่อไป

การสอนเขียน

ความหมายของการเขียน

วิวัฒน์ ประสานสุข (2541, หน้า 19) ให้ความหมายว่า การเขียนคือ การแสดงออกในการติดต่อสื่อสารอย่างหนึ่งของมนุษย์ โดยอาศัยภาษาตัวอักษรเป็นสื่อเพื่อถ่ายทอดความรู้สึกนึกคิด ความต้องการและความในใจของเราให้ผู้อื่นทราบ การเขียนมีลักษณะเป็นการสื่อสารที่ถาวรสามารถคงอยู่นาน ตรวจสอบได้ เป็นหลักฐานอ้างอิงนานนับพันปีถ้ามีการรักษาให้คงอยู่สภาพเดิมไว้

สุดาพร บัวดก (2545, หน้า 14) กล่าวว่า การเขียนคือ การแสดงความรู้ ความคิด ความต้องการของผู้ส่งสารออกไปเป็นลายลักษณ์อักษร เพื่อให้ผู้รับสารสามารถอ่านเข้าใจ ได้รับทราบความรู้ ความคิดและประสบการณ์แก่บุคคลชั้นหลัง ๆ ได้โดยถูกต้องสมบูรณ์

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน (2546, หน้า 203) ให้ความหมายว่า การเขียน หมายถึง จัดให้เป็นตัวหนังสือหรือตัวเลข จัดให้เป็นเส้นหรือรูปต่าง ๆ วาดตัวหนังสือ

สวัสด์ สุขโสม (2551, หน้า 17) ให้ความหมายของการเขียน คือ การแสดงออกซึ่งความรู้ ความเข้าใจ ความคิดเห็น ความรู้สึก ความต้องการ เจตคติและหรือประสบการณ์ โดยใช้ภาษาเขียนหรือสัญลักษณ์อย่างใดอย่างหนึ่งเป็นเครื่องมือสื่อสารดังกล่าวนำออกมาให้อ่านทราบตามที่ผู้เขียนต้องการ

จากความหมายของการเขียนดังกล่าว พอสรุปได้ว่า การเขียนเป็นการสื่อสารอย่างหนึ่งของมนุษย์ เป็นการแสดงออกทางภาษา หรือเป็นลายลักษณ์อักษรที่ต้องอาศัยความรู้ ความสามารถในด้านความคิด ความรู้สึก จินตนาการและประสบการณ์ของผู้เขียนประกอบกัน สมควรที่จะได้รับการฝึกฝนอยู่เสมอ

ความสำคัญของการเขียน

นภดล จันทรเพ็ญ (อ้างใน กาญจนาวดี เหมเมฆ 2548, หน้า 36) สรุปไว้ดังนี้

1. การเขียนเป็นการสื่อสารของมนุษย์
2. การเขียนเป็นเครื่องมือถ่ายทอดความรู้และสติปัญญาของมนุษย์

3. การเขียนสามารถสร้างความสามัคคีในหมู่มนุษยชาติ
4. การเขียนเป็นเครื่องระบายทางอารมณ์ของมนุษย์
5. การเขียนทำให้มนุษย์ประสบความสำเร็จในชีวิต เช่น การเล่าเรียนเป็นต้น

สุทธีวงศ์ พงศ์ไพบูลย์ (2540, หน้า 166) กล่าวถึงความสำคัญของการเขียน สรุปได้ว่าการเขียนสะกดคำให้ถูกต้องเป็นสิ่งสำคัญ เพราะการเขียนหนังสือผิดเป็นการบ่งบอกว่าผู้นั้นไม่สนใจในการใช้ภาษา

วรรณิ โสมประยูร (2542, หน้า 156) กล่าวถึงความสำคัญของการเขียนสะกดคำไว้ว่า การเขียนสะกดคำเป็นพื้นฐานที่จำเป็นของการเขียนอย่างหนึ่ง เพราะเด็กต้องรู้จักการสะกดคำได้ถูกต้องก่อนจึงสามารถเขียนเป็นประโยคและเรื่องราวได้ ถ้าเด็กเขียนสะกดคำไม่ได้เด็กจะไม่เข้าใจเรื่องจากผู้อื่นและแสดงให้ผู้อื่นเข้าใจความคิดของตนเองไม่ได้ กล่าวคือ สื่อสารกันไม่ได้นั่นเอง ดังนั้นการเขียนสะกดคำให้ถูกต้องนับว่าเป็นสิ่งสำคัญมากในการเขียน เด็กควรเขียนสะกดคำให้ถูกต้องตั้งแต่เริ่มเขียนคำ เพื่อช่วยให้เด็กรู้จักคำต่าง ๆ ที่จำเป็นในชีวิตประจำวันและช่วยให้ใช้คำต่าง ๆ ได้ถูกต้อง

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่า การเขียนเป็นสิ่งสำคัญมาก เพราะนอกจากจะช่วยสื่อความหมายและคงความถูกต้องของหลักภาษาแล้วยังทำให้การเขียนที่ถูกต้องเป็นพื้นฐานของการเขียนในการเรียนวิชาอื่น ๆ ด้วย และทำให้ผู้เขียนมั่นใจในการเขียนของตนมากขึ้น

จุดมุ่งหมายของการสอนเขียน

สมบัติ มหารศ (อ้างใน กาญจนาวดี เหมเมฆ 2548, หน้า 36) ได้กล่าวถึงจุดมุ่งหมายของการเขียน ดังนี้

1. เพื่อแสดงออกซึ่งคำพูดของตนเอง หมายถึงเขียนคำที่เด็กก็เขียนได้ก่อนที่จะเขียนเรื่องอื่น ๆ ได้
2. เพื่อให้แสดงออกซึ่งความคิดโดยการเขียนต่าง ๆ
3. เพื่อนำไปเขียนแบบสร้างสรรค์ต่อไป
4. เพื่อให้สามารถเขียนได้อย่างถูกต้องตามกลไก เช่น เขียนวันวรรคมีการใช้เครื่องหมายวรรคตอนได้ถูกต้อง และเขียนถูกต้องตามหลักไวยากรณ์ เป็นต้น

สุจิต เพียรชอบ และสายใจ อิมพรมพรย์ (อ้างใน กาญจนาวดี เหมเมฆ 2548, หน้า 37) กล่าวว่า การสอนเขียนโดยทั่วไป มีดังนี้

1. การคัดลอกข้อความและการสะกดคำ
2. การเขียนเรียบเรียงข้อความ
3. การเขียนเพื่อติดต่อสื่อสาร
4. การเขียนในโอกาสต่าง ๆ

5. การเขียนเชิงสร้างสรรค์

กาญจนาวดี เหิรเมฆ (2548, หน้า 37) กล่าวถึงจุดมุ่งหมายการสอนเขียน เพื่อให้นักเรียนมีความสามารถในการเขียน ต่อไปนี้

1. เขียนตัวหนังสือได้ชัดเจน สวยงาม น่าอ่าน มีความเป็นระเบียบและรวดเร็ว
2. เขียนตัวหนังสือได้ถูกต้องตามอักขรวิธี
3. เลือกคำได้ถูกต้องเหมาะสมกับเนื้อความและความนิยม
4. ถ่ายทอดความรู้สึกนึกคิดออกมาเป็นภาษาที่กะทัดรัด
5. สามารถแก้สำนวนภาษาที่ไม่ถูกต้องตามหลักเกณฑ์ทางภาษาได้
6. เขียนเล่าเรื่องต่าง ๆ ตามที่ต้องการได้
7. เขียนตอบคำถามได้ตรงประเด็น
8. เขียนเรื่องโดยใช้ถ้อยคำชักจูงโน้มน้าวจิตใจ
9. ใช้เครื่องหมายวรรคตอนได้ถูกต้อง
10. เขียนได้ถูกต้องตามแผนการเขียนทุกประการ

หลักการสอนเขียน

วรลักษณ์ จันตะโมกข์ (2550, หน้า 18) ได้เสนอแนะหลักสำคัญบางประการในการสอนเขียนไว้ดังนี้

1. ครูควรจะได้ทำการทดสอบความรู้พื้นฐานทางการเขียนของนักเรียนเสียก่อนที่จะมีการสอน ในกรณีไม่มีแบบทดสอบมาตรฐาน ก็ควรสร้างแบบทดสอบตัวเองไว้ใช้เอง ซึ่งใช้สำหรับวัดความสามารถในการสะกดคำ การใช้คำ การผูกประโยคและการเรียบเรียงข้อความ แบบทดสอบดังกล่าวนี้ จะช่วยให้ครูทราบว่านักเรียนเหล่านี้มีความสามารถทางการเขียนมากน้อยแค่ไหน นอกจากนั้นยังช่วยให้ครูได้ทราบถึงพัฒนาการทางการเขียนหลังจากได้สอนไปแล้วทุกครั้ง

2. การสอนทักษะทางการเขียนนั้นไม่จำเป็นที่จะเป็นการเขียนเรื่องใดก็ตาม ครูไม่ควรไปกำหนดเรื่องให้ตายตัว ควรให้นักเรียนได้มีโอกาสเลือกเรื่องที่จะเขียน หรือเขาควรจะมีส่วนร่วมในการเสนอหัวเรื่องด้วย

3. การสอนทักษะการเขียน ครูไม่ควรแยกสอนจากทักษะอื่น ๆ คือทักษะการฟัง การพูด การอ่านและสามารถให้สัมพันธ์ไปถึงวิชาการอื่น ๆ หลักภาษา ศิลปศึกษาและวิชาอื่น ๆ ได้ก็จะเป็นการดี

4. ทักษะการเขียนเป็นทักษะที่ค่อนข้างยุ่งยากซับซ้อน นักเรียนส่วนมากไม่ค่อยสนใจเรียนเหมือนทักษะอื่น ๆ ด้วยเหตุนี้ผู้สอนจึงควรใช้หลักของการเสริมแรง เสริมกำลังใจหลายรูปแบบ

5. การสอนเขียนนั้นครูไม่ควรมุ่งแต่จะให้กฎเกณฑ์หรือทฤษฎี ควรให้การปฏิบัติจริงทำจริงให้ได้รู้จักคิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาเป็น

6. การสอนทักษะการเขียนที่จะให้ได้ผลนั้น คือ ไม่ควรใช้คำอธิบายอย่างเดียว ควรใช้สื่อประกอบด้วย เพราะสื่อการสอนจะช่วยให้นักเรียนเข้าใจ และไม่เกิดความรู้สึกเบื่อหน่าย

7. ครูควรวางแผนการสอนอย่างละเอียดชัดเจน เช่น ควรจะมีวัตถุประสงค์อะไรบ้างและควรจะเป็นจุดประสงค์เชิงพฤติกรรม สามารถเน้นพฤติกรรมกรรมการเขียนของผู้เรียนได้อย่างแจ่มชัด การนำเข้าสู่บทเรียน การดำเนินการสอน การจัดกิจกรรมที่จะให้ทักษะการเขียนสัมพันธ์กับวิชาอื่น ๆ พร้อมทั้งสื่อการเรียนและเกณฑ์การประเมินผล

8. นักเรียนควรจะมีส่วนร่วมในการวัดผล และการสร้างเกณฑ์ในการประเมินผลการเขียนด้วย ทั้งนี้ เพื่อให้ทราบแนวทางในการวัดผลว่าควรจะเป็นอย่างไร เพื่อว่าตัวเองจะได้รู้จักใช้ดุลยพินิจและใช้วิจารณญาณในการทำงาน

การเขียนมาตราตัวสะกด

กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ (2546, หน้า 157-160) กล่าวว่า คำในภาษาไทยมีทั้งคำที่เป็นคำไทยแท้ มีตัวสะกดตรงตามมาตรา และคำที่รับมาจากภาษาอื่น อันได้แก่ ภาษาบาลี สันสกฤต และภาษาทางยุโรปตะวันตก จะมีตัวสะกดไม่ตรงตามมาตราเป็นส่วนใหญ่ ลักษณะเช่นนี้นับว่าเป็นปัญหาอีกประการหนึ่งสำหรับผู้เรียนภาษาไทย นอกจากนี้คำไทยยังมีลักษณะที่เรียกว่า “คำพ้อง” คือ อ่านออกเสียงเหมือนกันแต่เขียนไม่เหมือนกันและความหมายก็แตกต่างกัน เช่น คำว่า การ กาน กาล กาญจน์ กาย การณ์ เป็นต้น คำลักษณะเช่นนี้ หากผู้เขียนใช้ตัวสะกดไม่ถูกต้อง จะทำให้สื่อความหมายผิดพลาดไม่ตรงตามความต้องการ

ตัวสะกดในภาษาไทย มีบทบาทสำคัญในการกำหนดเสียง และความหมายของคำให้แตกต่างกัน เช่น

สา + ง	สา ง
สา + น	สา น

นอกจากนี้ตัวสะกดในมาตราเดียวกัน ออกเสียงสะกดเหมือนกัน แต่ก็จะมีความหมายแตกต่างกัน เช่น

การ (งาน)	กาล (เวลา)
อาญ หาญ	สะ อาด

การสอนเรื่องมาตราตัวสะกด ครูควรจัดกิจกรรมให้นักเรียนตระหนักถึงความจำเป็นในการเขียนและอ่านคำที่ตรงมาตราตัวสะกด เพื่อสื่อความหมายได้ถูกต้อง ตรงตามความหมาย

ตัวสะกด คือ พยางค์ที่ประกอบอยู่ท้ายสระและมีเสียงประสมเข้ากับสระ ทำให้เสียงของคำแตกต่างกันตามตัวพยางค์ที่นำมาประกอบ จำแนกตัวสะกดในภาษาไทยได้เป็น 2 ประเภท

1. ตัวสะกดตรงมาตรา เช่น กาน กาย กาก กาด กาย
2. ตัวสะกดไม่ตรงมาตรา เช่น กาล ขวัญ ศาล เหตุ ผล

มาตราตัวสะกดของไทยมี 8 มาตรา ดังนี้

1. มาตราแม่ก ใช้ ก ข ค ฅ เป็นตัวสะกด ออกเสียงเหมือน ก สะกด เช่น มาก สุข โชค
เมฆ
2. มาตราแม่กง ใช้ ง เป็นตัวสะกด เช่น ลิง ของ กลาง ผุง
3. มาตราแม่กด ใช้ จ ฌ ฎ ฏ ฐ ฑ ฒ ศ ษ ส เป็นตัวสะกดออกเสียงเหมือน ด
สะกด เช่น ราชการ ก้าว มงกุฏ อุรุ กรุง พัฒนา ปัด สังกศ รด บทบาท อาวุธ อาภาศ โทษ โอกาส
4. มาตราแม่กน ใช้ น ญ ณ ฬ เป็นตัวสะกด อ่านออกเสียงเหมือน น สะกด เช่น คน
สงสาร น้ำตาล ลัญญา บุญคุณ ปลาฉลาม
5. มาตราแม่กบ ใช้ บ ป พ ฟ และ ภ อ่านออกเสียงเหมือน บ เป็นตัวสะกด เช่น หีบ
รูป ภาพ ยี่ราฟ ปลา
6. มาตราแม่กม ใช้ ม เป็นตัวสะกด เช่น ชิม เดิม เลื่อม
7. มาตราแม่เกอช ใช้ ช เป็นตัวสะกด เช่น สาย โดย ชัย
8. มาตราแม่เกอว ใช้ ว เป็นตัวสะกด เช่น ดาว หัว แหวว

ปัญหาในการสอนเขียน

วรรณิ โสภประยูร (2542, หน้า 157) ได้ศึกษาคำยักที่นักเรียนส่วนมากเขียนผิดนั้น
พอสรุปสาเหตุได้ดังนี้

1. นักเรียนเห็นแบบอย่างคำที่เขียนผิดแล้วจำมาใช้
2. นักเรียนไม่มีพื้นฐานทักษะทางภาษา เช่น ไม่รู้จักคำที่ประวิสรรชนีย์ หลักการใช้คำ
ที่มี ศ ษ ส หลักการใช้ตัวารันต์ หลักการผันวรรณยุกต์ หลักการใช้มาตราตัวสะกดแม่ต่าง ๆ
3. นักเรียนไม่ทราบความหมายของคำ เพราะคำไทยมีคำพ้องรูป พ้องเสียงทำให้เข้าใจ
ความหมายสับสน เช่น กัณฑ์ – กรรม ขันธ-ขรรค์ พรรณ-พันธ์
4. นักเรียนฟังไม่ชัด เพราะคำไทยมีคำควบกล้ำ เช่น ไครง - ไคลง , ขรีบ - ขลิบ ,
ครอง - คลอง , กรอง - กลอง
5. นักเรียนไม่สามารถถ่ายทอดคำตามเสียงคำที่มาจากภาษาอังกฤษ ซึ่งเขียนแตกต่าง
จากเสียงได้ เช่น ซอเล็ก ค็อกเตอร์ แท็กซี่
6. นักเรียนใช้คำที่มีตัว ร ล ไม่ถูกต้อง เช่น ราว-ลาว , ราด-ลาด , รัก-ลัก

จิราพร พรมาศรี (2549, หน้า 54-55) กล่าวถึงสาเหตุที่ทำให้นักเรียนสะกดคำผิดมีดังนี้

1. เขียนผิดเพราะเคยเห็นแบบอย่างที่ดีผิด เช่น สบาย เขียนเป็น สะบาย
2. เขียนผิดเพราะเข้าใจหลักภาษาผิด เนื่องจากเกิดความสับสนในพจนานุกรมเกี่ยวกับ
กฎเกณฑ์การประวิสรรชนีย์และคำในภาษาไทยบางคำไม่เป็นไปตามกฎเกณฑ์ เช่นคำว่า “ท่าน”

ออกเสียงว่า “ทัน” คำอ่านออกเสียงสั้นแต่รูปสระเป็นเสียงยาว คำลักษณะนี้นักเรียนไม่รู้กฎเกณฑ์ที่ยกเว้น จึงเขียนผิด เป็นต้น

3. เขียนผิดเพราะไม่ทราบความหมายของคำ เช่น จันทร กับ จรรย์
4. เขียนผิดเพราะเขียนตามเสียงพูดเสียงอ่าน เช่น คำสาป เขียนเป็น คำสาบ
5. เขียนผิดเพราะใช้แนวเทียบผิด เช่น สังเกต เขียนผิดเป็น สังเกตุ เพราะเทียบมาจากคำว่า สาเหตุ

6. เขียนผิดเพราะขาดการฝึกฝนอย่างเพียงพอและการฝึกฝนไม่สม่ำเสมอ
 7. เขียนผิดเพราะเคย เนื่องจากไม่เคยเห็นคำนั้นมาก่อน ไม่เคยใช้พจนานุกรม และขาดการฝึกอย่างสม่ำเสมอจึงลืม
 8. เขียนผิดเพราะจำความสัมพันธ์ของตัวสะกดกับความหมายของคำพ้องเสียงไม่ได้จึงสับสนและเขียนผิด เช่น บิณฑบาต บาตรพระ เงินบาท บาทแปล เป็นต้น
 9. เขียนผิดเพราะความบกพร่องทางสมอง สายตา หู และสติภาวะไม่เพียงพอ
- ปัญหาในการสอนเขียนนั้น สวัสดิ์ สุขโสม (2551, หน้า 22) ได้กล่าวว่ามีหลายลักษณะดังนี้

1. เขียนพยัญชนะ สระ และเขียนคำไม่ได้ การเขียนพยัญชนะ สระไม่ได้ มักจะเป็นนักเรียนที่เริ่มต้นเรียน ได้แก่นักเรียนประถมปีที่ 1 เมื่อนักเรียนเขียนพยัญชนะ สระไม่ได้ นักเรียนเหล่านี้จะเขียนคำไม่ได้ การเขียนคำไม่ได้นั้นมีในนักเรียนชั้นสูง ๆ เป็นจำนวนมาก ทั้ง ๆ ที่เขียนพยัญชนะและสระได้คล่องแล้ว แต่ยังเขียนคำไม่ถูก
2. สะกดคำผิด การเขียนสะกดคำผิดนั้นมีหลายรูปแบบ คือ
 - 1.1 วางสระและวรรณยุกต์ไม่ถูกที่
 - 1.2 คำพ้องเสียง นักเรียนเขียนคำพ้องเสียงผิด
 - 1.3 เขียนคำที่ใช้ตัวสะกดไม่ตรงมาตราตัวสะกด
 - 1.4 เขียนคำที่มีตัวการันต์ผิด
 - 1.5 คำที่มีสระเสียงสั้นและเสียงยาวเขียนสลับกัน บางคำใช้สระเสียงสั้น นักเรียนเขียนเป็นสระเสียงยาว
 - 1.6 เขียนคำควบกล้ำผิด
 - 1.7 เขียนพยัญชนะบางตัวในคำเบียดกัน บางตัวห่างออกไป
 - 1.8 เขียนคำที่มาจากภาษาต่างประเทศผิด
3. เว้นวรรคตอนและย่อหน้าไม่ถูก
4. ใช้คำไม่เหมาะสม นำภาษาพูดมาใช้ในภาษา
5. เขียนคำที่ใช้อักษรย่อไม่ถูกต้อง

6. ลำดับความคิดในการเขียนไม่ได้ ทำเรื่องสับสน วกวน ผู้อ่านไม่เข้าใจเรื่องที่อ่าน
7. ลายมืออ่านยาก การเขียนเป็นการแสดงความคิด ความรู้ ความเข้าใจ ให้ผู้อื่นได้ทราบ ถ้าลายมืออ่านยากผู้อื่นไม่สามารถจะนำความคิด ความเข้าใจนั้นไปใช้ประโยชน์ได้
8. ไม่มีความคิดในการเขียน จะเขียนด้วยความคิดของตนไม่ค่อยได้ จะต้องลอกแบบ เลียนแบบ ไม่สามารถจะใช้คำใช้สำนวนภาษาให้สัมพันธ์เป็นเรื่องเป็นราวได้

จากสาเหตุและผลเสียดังกล่าว สรุปได้ว่า การเขียนคำที่ผิดส่วนมากมาจากตัวผู้เขียน ซึ่งสาเหตุแตกต่างกันออกไป เช่น ใช้แนวเทียบผิด มีประสบการณ์ในการเขียนผิด ไม่รู้หลักภาษา เป็นต้น ขาดการฝึกฝนต่อเนื่องขาดความแม่นยำในหลักภาษา ออกเสียงบกพร่องจนกลายเป็นความเคยชิน รวมทั้งอิทธิพลจากสิ่งแวดล้อมอื่น ๆ ที่ทำให้ผู้เขียนจำคำที่เคยเขียนผิดไปใช้

เอกสารที่เกี่ยวข้องกับแบบฝึกเสริมทักษะ

แบบฝึกทักษะมีความสำคัญต่อการเรียนการสอน จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่ผู้สอนต้องศึกษาความรู้เรื่องการสร้างแบบฝึกทักษะเพื่อนำไปใช้กับนักเรียนและครูต้องสร้างแบบฝึกทักษะที่มีประสิทธิภาพแล้วเลือกให้เหมาะสมกับกับเรียนรู้ของนักเรียน

ความหมายของแบบฝึก

แบบฝึกเป็นเครื่องมือสำคัญที่จะให้นักเรียนมีพฤติกรรมการเรียนด้านทักษะ เป็นไปได้ อย่างคล่องแคล่ว ถูกต้องและแม่นยำตลอดไป ซึ่งขึ้นอยู่กับ การได้รับการฝึกฝนในสิ่งนั้นซ้ำๆและ บ่อยๆ จนเกิดความชำนาญ ทั้งนี้ผู้ให้ความหมายของแบบฝึกไว้แตกต่างกันไปในหลายทัศนะ ดังนี้

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน (2546, หน้า 25) ได้ให้ความหมายของแบบฝึกทักษะ ว่าหมายถึง แบบ ตัวอย่างปัญหาหรือคำสั่งที่ตั้งขึ้น เพื่อให้นักเรียนฝึกตอบ

สุริพร เข้มฉาย (2546, หน้า 13) ได้ให้ความหมายของแบบฝึกว่า แบบฝึกเป็นเครื่องมือ สำคัญที่จะช่วยให้การเรียนการสอนบรรลุจุดประสงค์ได้อย่างรวดเร็วถูกต้องและมีประสิทธิภาพ ในการเรียนการสอน

กันต์ดนัย วรจิตติพล (2542, หน้า 42) ได้ให้ความหมายของแบบฝึกว่า แบบฝึกคือ เครื่องมือทางการเรียนอย่างหนึ่งของนักเรียนที่มุ่งให้นักเรียนฝึกทำด้วยตนเอง เพื่อจะได้มีทักษะหรือ ความชำนาญเพิ่มขึ้นหลังจากที่ได้เรียนรู้ในภาคทฤษฎีหรือด้านเนื้อหาแล้ว และในแบบฝึกควร ประกอบด้วย คำแนะนำในการทำข้อคำถามหรือกิจกรรมและช่องว่างให้นักเรียนตอบคำถาม

สรุปได้ว่าแบบฝึก หมายถึง สิ่งที่สร้างขึ้นเพื่อนำไปใช้ในการเรียนรู้และฝึกฝนให้ผู้เรียน เกิดทักษะ มีความรู้เพิ่มขึ้นและช่วยให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาความรู้ ความชำนาญ เจตคติให้บรรลุตาม จุดประสงค์ของการเรียนการสอนได้ดีและรวดเร็วยิ่งขึ้น

ความสำคัญของแบบฝึก

การฝึกทักษะการเขียนภาษาไทยจำเป็นต้องอาศัยแบบฝึก เพื่อทบทวนความเข้าใจในเรื่องที่เรียนมาแล้ว ครูผู้สอนจำเป็นต้องสร้างหรือจัดทำแบบฝึกให้เหมาะสมกับเนื้อเรื่องที่สอน เพื่อให้ นักเรียนเกิดทักษะในการอ่านและมีความรู้ ความเข้าใจเนื้อหาที่เรียนมากขึ้น

วิวัฒน์ ประสานสุข (2541, หน้า 45) กล่าวว่า แบบฝึกมีความสำคัญต่อการเรียนการสอน เป็นอย่างยิ่ง เพราะแบบฝึกมีกิจกรรมที่ฝึกทักษะทางภาษาของนักเรียนหลายรูปแบบ ซึ่งน่าสนใจและ ช่วยให้นักเรียนมีประสบการณ์ตรงในการฝึกทักษะทางภาษา อีกทั้งช่วยเสริมทักษะทางภาษาให้คงทน และช่วยให้ครูทราบผลการเรียนของนักเรียนอีกด้วย

สุพรรณิ ไชยเทพ (2543, หน้า 24 – 25) กล่าวถึงความสำคัญของแบบฝึกว่า มีความสำคัญ และจำเป็นต้องการเรียนทักษะทางภาษามาก เพราะช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจบทเรียนดีขึ้น สามารถจดจำ เนื้อหาในบทเรียนและคำศัพท์ต่าง ๆ ได้คงทน ทำให้เกิดความสนุกสนานในขณะเรียนทราบ ความก้าวหน้าของตนเอง สามารถนำแบบฝึกมาทบทวนเนื้อหาเดิมด้วยตนเองได้นำมาวัดผลการเรียน หลังจากที่ได้เรียนแล้ว ตลอดจนสามารถทราบข้อบกพร่องของนักเรียนและนำไปปรับปรุงแก้ไขได้ ทันที ซึ่งจะมีผลทำให้ครูประหยัดเวลา ค่าใช้จ่ายและลดภาระได้มาก นอกจากนี้ ยังทำให้นักเรียน สามารถนำภาษาไปใช้ในการสื่อสารได้อย่างมีประสิทธิภาพ

มะลิ อาจิรัชย์ (2540, หน้า 17) ได้กล่าวถึงความสำคัญของแบบฝึกว่า แบบฝึกที่ดีและมี ประสิทธิภาพจะช่วยทำให้นักเรียนประสบผลสำเร็จในการฝึกทักษะได้เป็นอย่างดี แบบฝึกที่ดี เปรียบเสมือนผู้ช่วยที่สำคัญของครู ทำให้ครูลดภาระการสอนทำให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตนเอง ได้อย่างเต็มที่และเพิ่มความมั่นใจในการเรียนเป็นอย่างดี

สรุปได้ว่าแบบฝึกมีความจำเป็นต่อการเรียนภาษาอย่างยิ่ง ซึ่งครูผู้สอนสามารถที่จะผลิต ขึ้นมาใช้เอง นับว่าแบบฝึกนั้นเป็นอุปกรณ์ที่จำเป็นในการเรียนการสอนอย่างยิ่ง เพื่อฝึกทักษะหลังจาก ได้เรียนเนื้อหาจากแบบเรียนไปแล้ว ซึ่งจะส่งผลให้ผู้เรียนมีความแม่นยำและเกิดความชำนาญเพิ่ม มากขึ้น ทำให้นักเรียนทราบข้อบกพร่องของตนเองและนำมาปรับปรุงแก้ไข เพื่อเพิ่มพูน ความรู้และทักษะมากยิ่งขึ้น

ประโยชน์ของแบบฝึก

แบบฝึกทักษะทางภาษาที่มีประสิทธิภาพจะช่วยในการเรียนการสอน

ธีรญา เหมี่ยมจุล (2547, หน้า 37) สรุปว่า แบบฝึกจัดเป็นสื่อการสอน ที่มีประโยชน์ต่อ ครูผู้สอนและนักเรียน ทั้งในด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ตลอดจนการสอนซ่อมเสริมที่จะทำให้เด็ก

มีทักษะในการใช้ภาษา เพราะการฝึกฝนจะทำให้เกิดความชำนาญ ความแม่นยำ มีพัฒนาการทางภาษาเพิ่มขึ้น

ชนาธิป ผลวาวแวว (2548, หน้า 31) กล่าวว่าแบบฝึกมีประโยชน์ ดังนี้

1. เป็นอุปกรณ์ช่วยลดภาระของครู
2. ช่วยให้นักเรียนได้ฝึกทักษะในการใช้ภาษาได้ดีขึ้น
3. ช่วยในเรื่องความแตกต่างระหว่างบุคคล ทำให้นักเรียนประสบผลสำเร็จในทางจิตใจมาก
4. ช่วยเสริมทักษะทางภาษาให้คงทน
6. ช่วยให้ผู้เรียนสามารถทบทวนได้ด้วยตนเอง
7. ช่วยให้ผู้เรียนมองเห็นปัญหาต่างๆของนักเรียนได้ชัดเจน
8. ช่วยให้นักเรียนฝึกฝนได้เต็มที่ นอกเหนือจากที่เรียนในบทเรียน
9. ช่วยให้ผู้เรียนเห็นความก้าวหน้าของตนเอง
10. ช่วยให้ผู้เรียนมีทัศนคติที่ดีต่อการเรียน

ออมทรัพย์ ใจชื่น (2550, หน้า 32) ได้กล่าวถึงประโยชน์ของแบบฝึก สรุปได้ว่าแบบฝึกเป็นอุปกรณ์การสอนที่ช่วยลดภาระของครู ช่วยในเรื่องความแตกต่างระหว่างบุคคล ใช้เป็นเครื่องมือวัดผลการเรียนหลังจบบทเรียน ช่วยให้นักเรียนสามารถทบทวนความรู้ได้ด้วยตนเองฝึกฝนทักษะของตนเองเพิ่มเติมได้อย่างเต็มที่ ช่วยให้ผู้เรียนสามารถมองเห็นความก้าวหน้าของตนเองได้

สรุปได้ว่า แบบฝึกทักษะนั้นมีประโยชน์หลายประการ ดังที่ได้กล่าวมาแล้ว แบบฝึกจึงมีความเหมาะสมในการนำไปเป็นสื่อการสอนได้ดี เพราะช่วยให้นักเรียนสนใจเรียนจึงเป็นสื่อที่เหมาะสมกับการนำไปพัฒนาทักษะทางภาษาโดยเฉพาะเรื่องการเขียน นอกจากนี้ แบบฝึกยังช่วยประหยัดเวลาและแรงงานในการเตรียมการสอนของครูอีกด้วย

ลักษณะของแบบฝึกที่ดี

แบบฝึกเป็นเครื่องมือสำคัญสำหรับให้นักเรียนฝึกปฏิบัติ เพื่อให้เกิดความรู้ ความเข้าใจและทักษะเพิ่มขึ้น ในการสร้างแบบฝึกให้มีประสิทธิภาพต้องศึกษาองค์ประกอบและเลือกตามความเหมาะสมกับระดับความสามารถ มีผู้ที่ได้สรุปลักษณะของแบบฝึกที่ดี ดังนี้

กุศยา แสงเดช (2545, หน้า 9) ได้กล่าวถึงลักษณะของแบบฝึกที่ดี ดังนี้

1. เกี่ยวข้องกับเรื่องที่เรียนมาแล้ว
2. เหมาะสมกับระดับชั้นหรือวัยของผู้เรียน
3. มีคำชี้แจงสั้น ๆ เพื่อให้เข้าใจง่าย
4. ใช้เวลาที่เหมาะสม
5. มีสิ่งที่น่าสนใจและท้าทายให้แสดงความสามารถ

6. ควรมีข้อเสนอแนะการใช้

7. มีให้ตอบอย่างจำกัดและตอบอย่างเสรี

8. ถ้าเป็นแบบฝึกเสริมทักษะที่ต้องการให้นักเรียนศึกษาด้วยตนเอง แบบฝึกเสริม

ทักษะควรมีหลายรูปแบบ

9. การใช้สำนวนภาษาง่าย ๆ ฝึกให้คิดสนุกสนาน

ชนาธิป ผลวาวแวว (2548, หน้า 33) กล่าวถึงลักษณะของแบบฝึกที่ดี ดังนี้

1. ใช้หลักจิตวิทยาการเรียนรู้
2. เนื้อหาของแบบฝึกมีความยากง่ายเหมาะสมกับวัยและความสามารถของผู้เรียน
3. ในแบบฝึกควรมีกิจกรรมหลายรูปแบบ เพื่อความสนุกสนาน
4. ใช้เวลาในการทำแบบฝึกให้เหมาะสมกับวัยของผู้เรียน
5. แบบฝึกต้องมีความพร้อมและสะดวกในการนำไปใช้
6. แบบฝึกต้องมีสิ่งเร้า เพื่อดึงดูดใจผู้เรียน เช่น ภาพประกอบ
7. ในการทำแบบฝึกผู้เรียนต้องทราบผลทันที

ออมทรัพย์ ใจชื่น (2550, หน้า 35) ได้สรุปลักษณะที่ดีของแบบฝึกไว้ ดังนี้

1. ต้องมีความชัดเจนทั้งคำสั่งและวิธีทำ คำสั่งหรือตัวอย่างแสดงวิธีทำ ที่ใช้ไม่ควรยาวเกินไปเพราะจะทำให้เข้าใจยาก ควรปรับปรุงให้เหมาะสมกับผู้ใช้นี้ เพื่อให้ นักเรียนสามารถศึกษาด้วยตนเองได้เมื่อต้องการ

2. แบบฝึกที่ดีควรมีความหมายต่อนักเรียนและตรงตามจุดมุ่งหมายของการศึกษาคือลงทุนน้อย ใช้ได้นานและทันสมัยอยู่เสมอ

3. ภาษาและภาพที่ใช้ในแบบฝึกควรเหมาะสมกับวัยและพื้นฐานความรู้ของนักเรียน

4. แบบฝึกที่ดี ควรแยกเป็นเรื่องๆ แต่ละเรื่องไม่ควรยาวเกินไป แต่ควรมีกิจกรรมหลายรูปแบบเพื่อเร้าให้นักเรียนเกิดความสนใจ และเพื่อฝึกทักษะใดทักษะหนึ่งจนเกิดความชำนาญ

5. แบบฝึกที่ดี ควรมีทั้งแบบกำหนดคำตอบให้และแบบให้ตอบโดยเสรี การเลือกใช้คำ ข้อความหรือรูปภาพควรเป็นสิ่งที่นักเรียนคุ้นเคยและตรงกับความสนใจของนักเรียน เพื่อให้แบบฝึกที่สร้างขึ้นมาก่อให้เกิดความเพลิดเพลิน และพอใจแก่นักเรียนซึ่งสอดคล้องกับหลักการเรียนรู้ที่ว่า เด็กมักจะเรียนรู้ได้อย่างรวดเร็วในการกระทำที่ก่อให้เกิดความพึงพอใจ

6. แบบฝึกที่ดี ควรเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ศึกษาด้วยตนเอง ให้รู้จักค้นคว้า รวบรวมสิ่งที่พบเห็นบ่อยๆ หรือที่ตัวเองเคยใช้จะทำให้ผู้เรียนเข้าใจเรื่องนั้น ๆ มากยิ่งขึ้นและจะรู้จักนำความรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างถูกต้อง มีหลักเกณฑ์และมองเห็นว่าสิ่งที่เขาได้ฝึกฝนนั้น

มีความหมายต่อเขาตลอดไป

7. แบบฝึกที่ดี ควรตอบสนองความแตกต่างระหว่างบุคคล ผู้เรียนแต่ละคนมีความแตกต่างกันในหลายๆ ด้าน เช่น ความต้องการ ความสนใจ ความพร้อมของระดับสติปัญญาและประสบการณ์ เป็นต้น ฉะนั้นการจัดทำแบบฝึกแต่ละเรื่องควรจัดทำให้มากพอและมีทุกระดับตั้งแต่ง่าย ปานกลาง จนถึงระดับค่อนข้างยาก เพื่อว่าทั้งนักเรียนเก่ง ปานกลางและอ่อน จะได้เลือกทำได้ตามความสามารถ ทั้งนี้เพื่อให้ผู้เรียนทุกคนประสบความสำเร็จในการทำแบบฝึก

8. แบบฝึกที่ดี ควรสามารถสร้างความสนใจของนักเรียนทุกคน ได้ตั้งแต่หน้าแรกจนถึงหน้าสุดท้าย

9. แบบฝึกที่ดี ควรได้รับการปรับปรุง แก้ไข ควบคู่กันไปกับหนังสือแบบเรียน อยู่เสมอและควรใช้ได้ดีทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียน

10. แบบฝึกที่ดี ควรเป็นเครื่องมือที่สามารถใช้ในการประเมิน และจำแนกความเจริญงอกงามของนักเรียนได้ด้วย

สรุปได้ว่าแบบฝึกที่ดี หมายถึง การสร้างเครื่องมือเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียนส่งเสริมให้ผู้เรียนมีการพัฒนาตนเอง มีเนื้อหา รูปแบบน่าสนใจ เหมาะสมกับระดับและวัยของผู้เรียน จูงใจผู้เรียนและนำไปตามลำดับความยากง่าย

หลักการสร้างแบบฝึก

ชัยยงค์ พรหมวงศ์ (2525, หน้า 490) ได้กล่าวถึงการสร้างแบบฝึกว่ามีหลักและวิธีการพอสรุปได้ดังนี้

1. ควรมีคำชี้แจงในการใช้ที่มีการกำหนดทิศทางไว้เด่นชัด เช่น เมื่อให้นักเรียนอ่านข้อความใดข้อความหนึ่งแล้ว ก็เขียนว่า “โปรดอ่านเรื่อง..... หน้า.....”

2. ควรมีตารางปฏิบัติเพื่อให้นักเรียนวางแผนได้เอง ซึ่งเรียกว่า “ใบแนะทาง” หรือ “Guide Sheet”

3. ไม่ว่าจะเป็นแบบแผ่นหรือเป็นเล่ม ควรมีแผนการสอนโดยสังเขป ไว้ด้วย โดยเฉพาะมโนคติ วัตถุประสงค์ กิจกรรมการเรียน สื่อการสอนและประเมินผล เพื่อให้นักเรียนได้ทราบทิศทาง เป้าหมายและบทบาทของตนเอง

4. ในกรณีมีกิจกรรมให้นักเรียนตอบ เต็มคำ เขียนภาพ ก็ต้องเตรียมเนื้อหาไว้ในแบบฝึกให้ตรงกันโดยใช้หมายเลขและรหัสไว้เด่นชัด พอที่ผู้เรียนจะตอบได้ตรงตามที่ครูกำหนดไว้และควรมี “บัตรเฉลย” ไว้ให้แต่ไม่เด่นชัดจนเกินไปเพื่อป้องกันการดูเฉลยก่อนทำกิจกรรม การมีเฉลยไว้จะช่วยแบ่งเบาภาระของครู เพราะนักเรียนช่วยกันตรวจเองและส่งเสริมการเรียนรู้เป็นรายบุคคลได้ด้วย บัตรเฉลยอาจอยู่ในแบบฝึกปฏิบัติหรือแยกต่างหาก

5. ควรออกแบบให้สะดวกตา น่าอ่าน ใช้ภาษาที่เป็นกันเองและมีการ์ตูนประกอบเนื้อหาที่น่าสนใจ

6. เนื้อหาในชุดฝึกปฏิบัติในส่วนที่เกี่ยวกับหัวเรื่องต่างๆ ควรให้ตรงกับเนื้อหาหรือประสบการณ์อื่นใดที่ครูกำหนด

แบบฝึกปฏิบัติไม่มีรูปแบบที่ตายตัวขึ้นอยู่กับจินตนาการของผู้เขียน หากเป็นกระดาษคำตอบก็ไม่มีอะไรสลับซับซ้อนและอาจไม่ต้องมีแผนการสอนไว้ถ้านักเรียนยังอยู่ในระดับต่ำเกินไป

สมพร พูลพันธ์ (2541, หน้า 40) ได้กล่าวถึงการสร้างแบบฝึกดังนี้

1. เกี่ยวข้องกับบทเรียนที่เรียนแล้ว
2. เหมาะสมกับระดับวัย และระดับความสามารถของเด็ก
3. มีคำชี้แจงสั้น ๆ ที่จะทำให้เด็กเข้าใจวิธีทำได้ง่าย คำชี้แจงหรือคำสั่งต้องชัดเจน

กะทัดรัด

4. ใช้เวลาเหมาะสมคือไม่ให้เวลานานหรือเร็วเกินไป
5. เป็นที่น่าสนใจและท้าทายให้แสดงความสามารถ

ชนธิป ผลวาวแวว (2548, หน้า 32) กล่าวถึงหลักการสร้างแบบฝึกดังนี้

1. ตรงตามหลักจิตวิทยา
2. สำนวนภาษาง่าย ๆ
3. มีความหมายต่อชีวิตประจำวัน
4. คิดได้เร็วพลันและสนุกสนาน
5. ปลุกเร้าความสนใจ
6. เหมาะสมกับวัยและความสามารถ
7. อาจเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง

จากแนวคิดที่กล่าวมาสรุปได้ว่าการสร้างแบบฝึกควรคำนึงถึงหลักจิตวิทยา พัฒนาการการเรียนรู้ของเด็กต้องมีจุดหมายที่แน่นอนว่าจะฝึกด้านใด เนื้อหาในแบบฝึกต้องไม่ยากเกินไป มีคำชี้แจงที่สั้น ๆ เข้าใจง่าย เหมาะสมกับวัย ความสนใจและความสามารถของผู้เรียน จะทำให้ผู้เรียนได้รับประโยชน์ที่คุ้มค่าจากการฝึก

แบบฝึกเสริมทักษะภาษาไทย

ภาษาไทยเป็นทักษะที่มีลักษณะเฉพาะตามธรรมชาติวิชา แบบฝึกเสริมทักษะภาษาไทยจึงมีลักษณะเฉพาะเช่นกัน วิชาภาษาไทยเป็นวิชาทักษะต้องเรียนรู้ โดยการฝึกฝนทบทวนอยู่เสมอ แบบฝึกเสริมทักษะจึงมีส่วนเป็นอย่างมากในการช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ การฝึกทักษะภาษาไทยต้องเริ่มฝึกตั้งแต่ในระดับชั้นที่เด็กเริ่มเรียนภาษาไทยได้เป็นคำแล้ว เด็กจะสามารถนำคำต่าง ๆ มาเขียนเป็นกลุ่มคำ เขียนเป็นประโยค จะต้องเริ่มสอนจากคำง่ายไปเรื่อย ๆ ค่อยเป็นค่อยไปตามลำดับพัฒนาการ ผู้สอนหาตัวอย่างการเขียนคำแต่ละประเภทให้นักเรียนได้ศึกษาจะช่วยทำให้เกิดการเรียนรู้ได้เร็วคอย

กระตุ้นให้นักเรียนรู้จักคิด รู้จักสังเกต มีทักษะ ดังนั้นผู้สอนจึงต้องเอาใจใส่ต่อการเตรียมกิจกรรมการเรียนรู้ กระตือรือร้น และกวดขัน ในเรื่องการตรวจผลงานของเด็กๆ ทุก ๆ ครั้ง ซึ่งกรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ(2542, หน้า 21) ได้เสนอแนะรูปแบบการพัฒนาศักยภาพทักษะการเรียนรู้ไว้ 5 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นที่ 1 การสร้างแรงจูงใจในการฝึกทักษะการเรียนรู้ ก่อนที่ครูจะทำการฝึกทักษะการเรียนรู้ให้นักเรียน ครูควรสร้างแรงจูงใจให้นักเรียนเห็นประโยชน์หรือคุณค่าของทักษะการเรียนรู้ด้วยวิธีการต่างๆ เช่น การจัดกิจกรรม การทดสอบการเรียนรู้

ขั้นที่ 2 การรู้เทคนิคแต่ละทักษะ ทักษะการเรียนรู้แบ่งเป็นทักษะย่อยๆ ที่สำคัญ ได้แก่ การเรียนรู้แหล่งข้อมูล การรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ความเข้าใจ การประเมินผลการเรียนรู้ด้วยตนเองและการมีเจตคติที่ดีต่อการเรียน แต่ละทักษะมีเทคนิคเฉพาะซึ่งครูจะต้องอธิบายหรือชี้แจงเพื่อให้นักเรียนเข้าใจกระบวนการของแต่ละทักษะ

ขั้นที่ 3 การฝึกแต่ละทักษะย่อยตามลำดับ ครูต้องให้นักเรียนได้ฝึกหรือปฏิบัติด้วยตนเอง

ขั้นที่ 4 การให้รู้ผลการฝึกทักษะทันที ครูแจ้งผลการฝึกทักษะให้นักเรียนทราบทันทีว่าพฤติกรรมใดเป็นพฤติกรรมที่ถูกต้องและพฤติกรรมใดที่ไม่ถูกต้อง พร้อมบอกวิธีการแก้ไข

ขั้นที่ 5 การให้ฝึกซ้ำอย่างต่อเนื่อง ครูให้นักเรียนได้ฝึกซ้ำหลายๆ ครั้งอย่างต่อเนื่องจนเป็นพฤติกรรมที่ค่อนข้างถาวร ด้วยการให้ฝึกกับสื่อประสมที่นักเรียนสามารถรับรู้ผลด้วยตนเอง ฝึกกับเพื่อนโดยใช้แบบฝึกปฏิบัติ หรือทำการบ้าน เป็นต้น

การจัดทำแบบฝึกเสริมทักษะภาษาไทย

กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ (2542, หน้า 23-24) กล่าวถึงขั้นตอนการสร้างแบบฝึกเสริมทักษะดังนี้

1. สำรวจปัญหาและความต้องการ เมื่อจัดกิจกรรมการเรียนรู้ไปแล้วครูผู้สอนย่อมทราบดีว่า บรรลุผลตามประสงค์หรือไม่ รวบรวมปัญหาและความต้องการในการแก้ไขปัญหาหรือความต้องการที่จะพัฒนาการเรียนการสอนในแต่ละจุดประสงค์

2. กำหนดจุดประสงค์ในการสร้างแบบฝึกเสริมทักษะให้ชัดเจน เพื่อตอบคำถามว่า สร้างแบบฝึกเพื่ออะไร ต้องการให้นักเรียนเป็นอย่างไร

3. วิเคราะห์คำที่เรียนในแต่ละจุดประสงค์ว่าประกอบด้วยคำและความหมายอย่างไร คำที่มักจะมีปัญหาในการอ่านและเขียน ให้รวบรวมคำเหล่านี้ไว้

4. ศึกษาจิตวิทยาการเรียนรู้ จิตวิทยาการอ่านของนักเรียนในแต่ละชั้นว่า เด็กแต่ละวัยมีความสนใจเรื่องอะไร ตัวอย่างเช่น จิตวิทยาการอ่านที่นำมาใช้ในการสร้างแบบฝึกเสริมทักษะการอ่านประกอบด้วย

4.1 ความใกล้ชิด คือ ถ้าใช้สิ่งเร้าและการสนองตอบเกิดขึ้นในเวลาใกล้เคียงกัน จะสร้างความพอใจให้แก่ผู้เรียน

4.2 การฝึกหัด คือการให้ผู้เรียนได้ทำซ้ำๆ เพื่อช่วยสร้างความรู้ความเข้าใจที่แม่นยำ

4.3 กฎแห่งผล คือ การที่ผู้เรียนได้ทราบผลการทำงานของตนด้วยการเฉลยคำตอบจะช่วยให้ผู้เรียนทราบความบกพร่อง เพื่อปรับปรุงแก้ไขและเป็นการสร้างความพอใจให้แก่ผู้เรียน

4.4 การจูงใจ คือ การจัดแบบฝึกหัดเรียงลำดับจากแบบฝึกง่ายและสั้นไปสู่แบบฝึกที่ยากและยาวขึ้น ควรมีภาพประกอบและมีหลายรูปแบบ เป็นต้น

5. กำหนดกรอบการสร้างแบบฝึกว่า ควรประกอบด้วยเรื่องอะไรบ้างแต่ละเรื่องควรมีลักษณะอย่างไร มีกิจกรรมอะไรบ้าง มีความยาวเพียงไร จะนำเสนอโดยใช้รูปภาพประกอบหรือไม่ลงมือเขียนแบบฝึกแต่ละชุด

6. นำแบบฝึกไปใช้ให้ผู้ชำนาญตรวจสอบความถูกต้องความตรงเนื้อหา เช่น ครูสอนภาษาไทยที่มีประสบการณ์ ศึกษานิเทศก์ เป็นต้น หรือนำไปทดลองใช้กับนักเรียนจำนวน 1-5 คน เพื่อรวบรวมข้อมูลนำมาปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่อง

7. จัดพิมพ์แบบฝึกเพื่อให้นักเรียนนำไปใช้เสริมการเรียนรู้การสอนภาษาไทย

ข้อเสนอแนะในการสร้างแบบฝึก

สุนันทา สุนทรประเสริฐ (2544, หน้า 16 – 17) กล่าวว่า ส่วนสำคัญการสร้างแบบฝึกในการใช้ประกอบในการจัดการเรียนการสอนในวิชาต่าง ๆ นั้น จะเน้นสื่อการสอนในลักษณะเอกสารแบบฝึกเป็นส่วนสำคัญ ดังนั้นการสร้างจึงควรให้มีความสมบูรณ์ที่สุดทั้งในด้านเนื้อหา รูปแบบและกลวิธีในการนำไปใช้ ซึ่งควรเป็นเทคนิคของแต่ละคน ดังนี้

1. พึงระลึกลึกถึงเสมอว่าต้องให้ผู้เรียนศึกษาเนื้อหาก่อนใช้แบบฝึก
2. ในแต่ละแบบฝึกอาจมีเนื้อหาสรุปหรือเป็นหลักเกณฑ์ไว้ให้ผู้เรียนได้ศึกษาทบทวนก่อนก็ได้
3. ควรสร้างแบบฝึกให้ครอบคลุมเนื้อหาและจุดประสงค์ที่ต้องการและไม่ยากหรือง่ายเกินไป
4. คำนึงถึงหลักจิตวิทยาการเรียนรู้ของเด็กให้เหมาะสมกับวุฒิภาวะ และความแตกต่างของผู้เรียน

5. ควรศึกษาแนวทางการสร้างแบบฝึกให้เข้าใจก่อนปฏิบัติการสร้าง อาจนำหลักการของผู้อื่นหรือทฤษฎีการเรียนรู้ของนักการศึกษาหรือนักจิตวิทยามาประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับเนื้อหาและสภาพการณ์ได้

6. ควรมีคู่มือการใช้แบบฝึก เพื่อให้ผู้สอนคนอื่นนำไปใช้ได้อย่างกว้างขวาง หากไม่มีคู่มือต้องมีคำชี้แจงขั้นตอนการใช้ที่ชัดเจน แนบไปในแบบฝึกหัดด้วย

7. การสร้างแบบฝึก ควรพิจารณารูปแบบให้เหมาะสมกับธรรมชาติของแต่ละเนื้อหาวิชา รูปแบบจึงควรแตกต่างกันตามสภาพการณ์

8. การออกแบบชุดฝึกควรมีความหลากหลายไม่ซ้ำซาก ไม่ใช่รูปแบบเดียวเพราะจะทำให้ผู้เรียนเกิดความเบื่อหน่าย ควรมีแบบฝึกหลาย ๆ แบบ เพื่อฝึกให้ผู้เรียนได้เกิดทักษะอย่างกว้างขวางและส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ด้วย

9. การใช้ภาพประกอบเป็นสิ่งสำคัญที่จะช่วยให้แบบฝึกนั้นน่าสนใจ และยังเป็นการพักสายตาให้กับผู้เรียนอีกด้วย

10. การสร้างแบบฝึก หากต้องการให้สมบูรณ์ครบถ้วน ควรสร้างในลักษณะของเอกสารประกอบการสอน แต่เน้นความหลากหลายของแบบฝึกมากกว่าเนื้อหาที่มีเพียงย่อ ๆ

11. แบบฝึกต้องมีความถูกต้อง อย่าให้มีข้อผิดพลาดโดยเด็ดขาด เพราะเหมือนกับยื่นยาพิษกับลูกศิษย์โดยรู้เท่าไม่ถึงการณ์ เขาจะจำในสิ่งที่ผิด ๆ ตลอดไป

12. คำสั่งในแบบฝึกเป็นสิ่งสำคัญที่ควรมองข้ามไป เพราะคำสั่งคือประตูบานใหญ่ที่จะไขความรู้ความเข้าใจของผู้เรียนเข้าไปสู่ความสำเร็จ คำสั่งต้องสั้น กระชับ ชัดเจน และเข้าใจได้ง่าย ไม่ทำให้ผู้เรียนสับสน

13. การกำหนดเวลาในการใช้แบบฝึกในแต่ละชุด ควรให้เหมาะสมกับเนื้อหา และความสนใจของผู้เรียน

14. กระดาษที่ใช้ควรมีคุณภาพเหมาะสม มีความเหนียวและทนทานไม่เปราะบางหรือขาดง่ายจนเกินไป

การทดสอบประสิทธิภาพของแบบฝึก

การทดสอบประสิทธิภาพของแบบฝึก หมายถึง การนำแบบฝึกไปทดลองใช้เพื่อปรับปรุงแล้วนำไปทดลองสอนจริง นำผลที่ได้มาปรับปรุงแก้ไขเสร็จแล้วจึงผลิตออกมาเป็นจำนวนมาก

ความจำเป็นที่จะต้องทดสอบประสิทธิภาพ ในการผลิตระบบการดำเนินงานทุกประเภท ต้องมีการตรวจสอบระบบนั้นเพื่อเป็นการประกันว่าจะมีประสิทธิภาพจริงตามที่มุ่งหวังการทดสอบประสิทธิภาพของแบบฝึกมีความจำเป็นด้วยเหตุผล ดังนี้

สำหรับหน่วยงานผลิต เป็นการประกันคุณภาพของแบบฝึกที่อยู่ในขั้นสูงเหมาะสมที่จะลงทุนผลิตออกมาเป็นจำนวนมาก เมื่อไม่มีการทดสอบประสิทธิภาพเสียก่อนแล้ว เมื่อผลิตออกมาใช้ประโยชน์ไม่ได้ก็ต้องผลิตใหม่เป็นการเปลืองเวลา แรงงานและทุนทรัพย์

สำหรับผู้ที่ใช้แบบฝึกจะทำหน้าที่สอนโดยที่ช่วยสร้างสภาพการเรียนรู้ให้ผู้เรียนเปลี่ยนพฤติกรรมตามที่มุ่งหวัง ดังนั้นก่อนที่จะนำไปใช้จริงจึงควรมั่นใจว่าแบบฝึกนั้นมีประสิทธิภาพในการช่วยให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้จริง

สำหรับผู้ผลิต การทดสอบประสิทธิภาพจะทำให้ผู้ผลิตมั่นใจได้ว่าเนื้อหาสาระที่บรรจุลงนั้นเหมาะสมต่อการเข้าใจ อันจะช่วยให้ผู้ผลิตมีความชำนาญสูงขึ้นเป็นการประหยัดแรงงานเวลาและทุนทรัพย์ในการเตรียมต้นแบบ

การกำหนดเกณฑ์ประสิทธิภาพ หมายถึง ระดับประสิทธิภาพของแบบฝึกที่จะช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ เป็นระดับที่ผู้ผลิตจะพึงพอใจว่าหากแบบฝึกมีประสิทธิภาพถึงระดับนั้นแล้วแบบฝึกนั้นก็มีความคุ้มค่าที่จะนำไปใช้กับนักเรียนและคุ้มค่าแก่การลงทุนผลิตเป็นจำนวนมาก

การหาประสิทธิภาพให้ได้ตามเกณฑ์ ชัยยงค์ พรหมวงศ์ (2525, หน้า 37) ได้กล่าวว่าการที่จะกำหนดเกณฑ์ให้มีค่าเท่าใดนั้นให้ผู้สอนเป็นผู้พิจารณาตามความพอใจ โดยปกติเนื้อหาที่เป็นความรู้จะตั้งไว้ 80/80 หรือ 90/90 การกำหนดเกณฑ์ประสิทธิภาพกระทำได้โดยการประเมินพฤติกรรมของผู้เรียนเป็น 2 ประเภท คือ พฤติกรรมต่อเนื่อง (กระบวนการ) และพฤติกรรมขั้นสุดท้าย (ผลลัพธ์) โดยกำหนดว่าประสิทธิภาพ E_1 คือ ประสิทธิภาพของกระบวนการ E_2 คือ ประสิทธิภาพของผลลัพธ์ ประสิทธิภาพของแบบฝึกจะกำหนดเป็นเกณฑ์ที่คาดหมายว่าผู้เรียนจะเปลี่ยนพฤติกรรมโดยกำหนดให้เป็นร้อยละ ของผลเฉลี่ยการทำงานกิจกรรมระหว่างการใช้แบบฝึกต่อร้อยละของผลสอบหลังใช้แบบฝึกทั้งหมด นั่นคือ E_1 / E_2 คือ ประสิทธิภาพของกระบวนการ / ประสิทธิภาพของผลลัพธ์โดยวิธีคำนวณ ดังนี้

E_1 คำนวณจากการเอาคะแนนการทำแบบฝึกชุดของนักเรียนแต่ละคนมารวมกันแล้วหาค่าเฉลี่ยและเทียบส่วนเป็นร้อยละ (80 ตัวแรก)

E_2 คำนวณจากการเอาคะแนนของนักเรียนที่ทดสอบหลังเรียนแบบฝึกทั้งหมดรวมกันแล้วหาค่าเฉลี่ยเทียบส่วนเพื่อหาค่าร้อยละ (80 ตัวหลัง)

จากหลักการสร้างแบบฝึกดังกล่าวข้างต้นสรุปได้ว่า การสร้างแบบฝึกต้องศึกษาปัญหาของเนื้อหาที่นำมาสร้างแบบฝึก โดยนำมาตั้งวัตถุประสงค์ตลอดจนรูปแบบและวางแผนขั้นตอนการใช้แบบฝึก การสร้างแบบทดสอบที่สอดคล้องกับเนื้อหาหรือทักษะที่ต้องการฝึกจำเป็นต้องนำหลักการทางจิตวิทยาการเรียนรู้และจิตวิทยาพัฒนาการมาเป็นแนวทางในการสร้างแบบฝึกก่อนนำไปฝึก

ควรนำไปทดลองใช้เพื่อหาข้อบกพร่องของแบบฝึกและแบบทดสอบนำมาปรับปรุงแก้ไข หลังจากนั้นจึงรวบรวมเป็นชุดจัดทำคำชี้แจงและคู่มือการใช้ต่อไป การหาประสิทธิภาพของแบบฝึก แบบฝึกทักษะที่ใช้ฝึกทักษะของนักเรียนส่วนใหญ่พบว่ายังขาดประสิทธิภาพ เนื่องจากลักษณะของแบบฝึกบางแบบฝึกยากหรือง่ายเกินไป ทำให้เรารู้จุดประสงค์ได้ไม่ตรงตามที่กำหนดไว้ ดังนั้น จึงมีการกำหนดหลักเกณฑ์การทดสอบประสิทธิภาพของแบบฝึกขึ้น เพื่อให้แบบฝึกมีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ที่ตั้งไว้

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

นิภาพร ปวนสุรินทร์ (2542) ได้ศึกษาความสามารถในการสะกดคำภาษาไทยของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาในระดับเรียนได้ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 จากการสอนโดยใช้เกม ผลการศึกษาพบว่า นักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาในระดับเรียนได้มีความสามารถในการสะกดคำในภาษาไทยสูงขึ้น

สมาน แด้มพิมาย (2543) ได้ศึกษาการสร้างแบบฝึกอ่านคำควบกล้ำสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ผลการวิจัยปรากฏว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 หลังการเรียนโดยใช้แบบฝึกอ่านคำควบกล้ำ สูงกว่าก่อนเรียน

สุพรรณิ ไชยเทพ (2544) ได้ศึกษาเรื่องการใช้แบบฝึกเสริมทักษะเพื่อพัฒนาความสามารถด้านการอ่านและเขียนคำในวิชาภาษาไทยของนักเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 พบว่า สามารถช่วยให้นักเรียนมีความสามารถในการอ่านและเขียนคำใน วิชาภาษาไทยได้ถูกต้องสูงขึ้น และ ผลสัมฤทธิ์ด้านการอ่านและเขียนคำในวิชาภาษาไทยของนักเรียนหลังการใช้แบบฝึกเสริมทักษะการอ่านและเขียนคำ สูงกว่าก่อนการใช้แบบฝึกเสริมทักษะอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ระดับ .01

อภิษฐา สวัสดิ์ (2546) ได้ ศึกษาเรื่องความสามารถการอ่านคำภาษาไทยของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาในระดับเรียนได้ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 จากการสอนอ่านคำภาษาไทยโดยใช้เกมฝึกทักษะ พบว่าหลังการสอนอ่านคำภาษาไทยโดยใช้เกมฝึกทักษะทำให้ความสามารถในการอ่านคำภาษาไทยของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาในระดับเรียนได้สูงขึ้น เพราะว่าเกมเป็นเทคนิควิธีการที่ทำให้ผู้เรียนมีความสนุกสนานควบคู่ไปกับการเรียนรู้

นันทนา วัชรนาค (2546) ได้ศึกษา เรื่องการศึกษาผลของการใช้สื่อประสมในการพัฒนาความสามารถทางการฟังของเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาในระดับก่อนประถมศึกษา ผลการศึกษา พบว่า สื่อประสมที่พัฒนาขึ้นมีประสิทธิภาพ 83.85/84.16 เป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนด และเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาในระดับก่อนประถมศึกษามีความสามารถทางการฟังหลังการใช้สื่อประสม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

สมคิด สมบูรณ์ (2546) ได้ศึกษาความสามารถด้านการอ่านภาษาไทยของเด็กที่มีปัญหาทางการเรียนรู้ด้านการอ่าน ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โดยวิธีสอนอ่านตามแบบ จำนวน 8 คน พบว่าเด็กที่มีปัญหาทางการเรียนรู้ด้านการอ่านสามารถอ่านภาษาไทยตามแบบได้ในระดับดี และมีคะแนนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.05

ปิยวรรณ สังข์จันทร์พร (2547) ได้วิจัยเรื่องการพัฒนาชุดการสอนเสริมทักษะการเขียนสะกดคำภาษาไทยไม่ตรงตามมาตรฐานตัวสะกด สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนนารีรัตน์ จังหวัดแพร่ ผลการศึกษาพบว่าชุดการสอนเสริมทักษะการเขียนสะกดคำภาษาไทยไม่ตรงตามมาตรฐานตัวสะกดที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นมีประสิทธิภาพเท่ากับ 86.01/80.25 ซึ่งมีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ที่กำหนด

ฉลวย แสนคำหล่อ (2548) ได้วิจัยเรื่องผลการใช้แบบฝึกเสริมทักษะคำที่มีตัวสะกดไม่ตรงตามมาตรฐานตัวสะกดไทย ชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ผลการศึกษาพบว่า แบบฝึกเสริมทักษะ มีประสิทธิภาพสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนด 80 /80 และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังการทดลอง กลุ่มทดลองสูงกว่ากลุ่มควบคุม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .01

สมสนิท ไพศาล (2548) ได้ศึกษาเรื่องการพัฒนาแผนการเรียนรู้โดยใช้แบบฝึกและหนังสือส่งเสริมการอ่าน เรื่องมาตรฐานตัวสะกด กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ผลการศึกษาพบว่า แผนการเรียนรู้โดยใช้แบบฝึกและหนังสือส่งเสริมการอ่านเรื่องมาตรฐานตัวสะกด กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 มีประสิทธิภาพเท่ากับ 85.53/86.43 และมีค่าดัชนีประสิทธิผล เท่ากับ .07294 นั่นคือนักเรียนมีความก้าวหน้าในการเรียนคิดเป็นร้อยละ 72.94

เต็มศิริ คีกลง (2548) ได้ศึกษาผลของการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญที่มีต่อความสามารถในการเรียนภาษาไทยของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนสามเสนนอก (ประชาราษฎร์อนุกุล) เขตดินแดง กรุงเทพมหานคร จำนวน 16 คน พบว่านักเรียนมีความสามารถในการเขียนภาษาไทยเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และมีความสามารถในการเขียนภาษาไทยเพิ่มขึ้นมากกว่านักเรียนที่ไม่ได้รับการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

เกษณี มงคลศรีวิทยา (2550) ได้ศึกษาผลการใช้กิจกรรมการเล่านิทานต่อทักษะพื้นฐานทางคณิตศาสตร์ของเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา : กรณีศึกษาเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาศูนย์การศึกษาพิเศษ ประจำจังหวัดเลย ผลการศึกษาพบว่า เด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาหลังจากได้รับการสอนโดยการจัดกิจกรรมการเล่านิทาน มีทักษะพื้นฐานทางคณิตศาสตร์ดีขึ้น และทักษะพื้นฐานทางคณิตศาสตร์ของเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาหลังการสอนโดยการใช้กิจกรรมการเล่านิทานสูงกว่าก่อนการสอนโดยใช้กิจกรรมการเล่านิทาน

ณัฐริดา นูเร (2550) ได้ศึกษาผลของการใช้เกมฝึกทักษะที่มีต่อความสามารถในการอ่านคำของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ผลการศึกษาพบว่าความสามารถในการอ่านคำภาษาไทยของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา

หลังการสอนอ่านคำภาษาไทยโดยใช้เกมฝึกทักษะสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

วัลภา กาแก้ว (2550) ได้พัฒนาทักษะการอ่านและการเขียนภาษาไทย นักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาในระดับเรียนได้ ผลการศึกษาพบว่า แบบฝึกทักษะการอ่านและเขียนภาษาไทยมีค่าประสิทธิภาพการอ่านเท่ากับ 85.40/84.50 และด้านการเขียนเท่ากับ 84.50/89.50 และผลสัมฤทธิ์ทางการอ่านและเขียนภาษาไทยของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาในระดับเรียนได้ หลังการใช้แบบฝึกทักษะสูงกว่าก่อนการใช้แบบฝึกทักษะ

ศุรวีทย์ ดาโธสง (2550) ได้ศึกษาค้นคว้าเรื่องการพัฒนาแบบฝึกเสริมทักษะการอ่านและการเขียนสะกดคำตามมาตราตัวสะกด กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทยชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านท่าลี่ ผลการศึกษาพบว่า แบบฝึกเสริมทักษะการอ่านและการเขียนสะกดคำตามมาตราตัวสะกด ที่ผู้ศึกษาค้นคว้าสร้างขึ้นมีประสิทธิภาพสูงกว่าเกณฑ์มาตรฐานที่ตั้งไว้ (80/80) ได้ค่าประสิทธิภาพเท่ากับ 83.39/83.09 แสดงว่าแบบฝึกเสริมทักษะการอ่านและการเขียนสะกดคำตามมาตราตัวสะกดที่สร้างขึ้นมีประสิทธิภาพสูงกว่าเกณฑ์มาตรฐาน 80/80 ที่ตั้งไว้สามารถแก้ปัญหาด้านการอ่านและการเขียนสะกดคำของนักเรียนได้

ประยुติ บุตรมาลา (2550) ทำการศึกษาเรื่องคำที่สะกดไม่ตรงตามมาตราตัวสะกด ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ที่เรียนด้วยรูปแบบวัฏจักรการเรียนรู้ (4 MAT) ผลการศึกษาพบว่าแผนการเรียนรู้เรื่องคำที่สะกดไม่ตรงตามมาตราตัวสะกด มีประสิทธิภาพเท่ากับ 88.05/86.67 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ 80/80 ที่ตั้งไว้และมีค่าดัชนีประสิทธิผลเท่ากับ .7701 คิดเป็นร้อยละ 77.01

ออมทรัพย์ ใจชื่น (2550) ทำการศึกษาเรื่องการพัฒนาแบบฝึกเสริมทักษะภาษาไทย เรื่องสระในภาษาไทย ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ผลการศึกษาพบว่า แบบฝึกเสริมทักษะภาษาไทย เรื่องสระในภาษาไทย จำนวน 3 ชุด ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ที่ตั้งไว้ และนักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนผ่านเกณฑ์ที่กำหนดไว้คือ 84.61/79.12

สุขสม เมฆขยาย (2550) ทำการศึกษาเรื่อง หนังสือส่งเสริมการอ่าน (ประกอบแบบฝึกเสริมทักษะการอ่าน และการเขียน) ชุด คุณธรรมนำเรียนรู้ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนบ้านพุน้อย สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประจวบคีรีขันธ์ เขต 2 เครื่องมือที่ใช้ในการพัฒนา ได้แก่ เล่มที่ 1 มาตราตัวสะกดแม่กก เรื่อง ดันไม้ที่รัก เล่มที่ 2 มาตราตัวสะกดแม่กน เรื่อง น้ำหวานกับหมาน้อย เล่มที่ 3 มาตราตัวสะกดแม่กด เรื่อง กระจุกพิเศษ เล่มที่ 4 มาตราตัวสะกดแม่กบ เรื่อง แด่...คุณแม่ที่เคารพ ผลการศึกษาพบว่า ผลการอ่านและการเขียนคำตามมาตราตัวสะกด ก่อนและหลัง

การใช้หนังสือส่งเสริมการอ่าน สูงกว่าคะแนนทดสอบก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.05 และเมื่อพิจารณาคะแนนพัฒนาพบว่า มีค่าเฉลี่ยคะแนนพัฒนา ร้อยละ (56.17 %) ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดคือร้อยละ 25 ถือว่า หนังสือส่งเสริมการอ่าน (ประกอบแบบฝึกเสริมทักษะการอ่าน และการเขียน) และการจัดการเรียนแบบร่วมมือ มีประสิทธิภาพในการพัฒนาทักษะการอ่าน และการเขียนค่าตามมาตรฐานตัวสะกดสูง

พรทิพย์ สองภักดี (2550) ได้ศึกษาความสามารถในการเขียนพยัญชนะ ก ก ฎ ฎ ฌ ฌ ของนักเรียนที่มีปัญหาทางการเรียนรู้ ในระดับช่วงชั้นที่ 1 โดยใช้แบบฝึกมิ่งขวัญ จำนวน 6 คน พบว่าแบบฝึกมิ่งขวัญมีค่าประสิทธิภาพเท่ากับ 80.98/87.08 และคะแนนการเขียนพยัญชนะ ก ก ฎ ฎ ฌ ฌ หลังการใช้แบบฝึกสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

วิมล เถาว์ลย์ (2550) ได้ศึกษาความสามารถในการอ่านของเด็กที่มีปัญหาในการเรียนรู้โดยใช้วิธีสอนดีไอ จำนวน 5 คน พบว่ามีความสามารถด้านการอ่านอยู่ในระดับดี และความสามารถด้านการอ่านหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

อุษารัตน์ ตั้งควิเชกุล (2550) ได้ทำการศึกษาความสามารถในการอ่านคำของเด็กที่มีปัญหาทางการเรียนรู้ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โดยใช้เกมการศึกษา จำนวน 6 คน พบว่าความสามารถด้านการอ่านคำโดยใช้เกมการศึกษาอยู่ในระดับดี และสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากงานวิจัยที่เกี่ยวข้องข้างต้น แสดงให้เห็นว่า การพัฒนานักเรียนให้ใช้ศักยภาพของตนเองในการเรียนรู้ ผู้สอนต้องรู้จักเลือกวิธีสอน และนวัตกรรมที่จะนำมาใช้กับการสอนอ่านและเขียนให้กับนักเรียนโดยคำนึงถึงนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษที่มีความแตกต่างกันไป ความหลากหลายของกิจกรรมทำให้นักเรียนแต่ละคนได้รับการพัฒนาอย่างจริงจังและสอดคล้องกับความสามารถที่แท้จริง จึงทำให้นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการอ่านเขียนสูงขึ้น